

Jonna Korhonen, Paula Hippeläinen

Kaksi kieltä, kaksi kulttuuria

Päivähoidon tuki kaksikulttuurisille lapsille

Tekijät Otsikko	Jonna Korhonen, Paula Hippeläinen Kaksi kieltä, kaksi kulttuuria
Sivumäärä Aika	48 sivua + 1 liite kevät 2012
Tutkinto	Sosionomi (AMK)
Koulutusohjelma	Sosiaalialan koulutusohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	Sosionomi (AMK)
Ohjaajat	Yliopettaja Jyrki Konkka Lehtori Aini Ronkainen
<p>Teemme opinnäytetyönämme selvityksen monikulttuurisuustilanteesta sekä -osaamisesta Helsingin kaupungin päivähoitossa. Selvitys toimii taustakartoituksena Familia Club ry:n tulevaa projektia varten, jonka tavoitteena on kehittää kerhoja kaksikulttuurisille perheille. Kerhoissa maahanmuuttanut vanhempi voi viettää aikaa lapsensa kanssa käyttäen omaa äidinkieltään tutustuttaen lapsen omaan kieleensä sekä kulttuuriinsa. Vastamme opinnäytetyöllämme kysymykseen miten Helsingin kaupungin päivähoitossa huomioidaan kaksikulttuuristen lasten toinen äidinkieli ja kulttuuri. Työmme keskittyy erityisesti sellaisille lapsille kohdennettujen palveluiden kartoittamiseen, joiden toinen vanhempi on syntyperäinen suomalainen ja toinen maahanmuuttanut.</p> <p>Opinnäytetyömme on kvalitatiivinen tutkielma sisältäen vähän kvantitatiivista materiaalia, mikä tuottaa tutkielmalle tämän hetkistä tilannetta kartoittavaa tietoa aiheesta. Aineisto kerättiin nettikyselyllä. Kysely lähetettiin 50:een Helsingin kaupungin päiväkotiin.</p> <p>Tuloksista ilmenee, että kaksikulttuuristen lasten suomen kielen kehitystä tuetaan arjessa pääosin kuvin, lauluin, loruin, leikein sekä ohjaamalla lasta selkeällä tarkentavalla puheella, erottamatta sitä erilliseksi osaksi arjen toimintaa. Henkilökunta kokee, että resursseja tulisi olla enemmän, jotta lasten identiteettiä ja kaksikulttuurisuuteen kasvamista olisi mahdollista tukea nykyistä enemmän. Kysyttäessä tuesta lapsille, joiden toinen vanhempi on syntyperäinen suomalainen ja toinen maahanmuuttanut, kuudessa vastauksessa kymmenestä todettiin, ettei lasten toista kuin suomen kieltä tueta päivähoitossa lainkaan.</p> <p>Työmme osoittaa, että kaksikulttuuristen lasten suomen kielen kehitystä ja heidän kulttuurijaan tuetaan päivähoitossa, mutta sellaisten kaksikulttuuristen lasten, joiden toinen vanhempi on syntyperäinen suomalainen ja toinen maahanmuuttanut, toista kieltä tuetaan vähän tai ei ollenkaan. Tulosten perusteella voidaan todeta, etteivät päivähoiton palvelut ole riittäviä tarkastelemiemme perheiden lapsille. Tämä osoittaa tarpeen kehitteillä olevalle kielikerhotoiminnalle.</p>	
Avainsanat	monikulttuurisuus, identiteetti, kaksikielisyys

Authors Title	Jonna Korhonen, Paula Hippeläinen Two Languages, Two Cultures
Number of Pages Date	48 pages + 1 appendix Spring 2012
Degree	Bachelor of Social Services
Degree Programme	Degree Programme of Social Services
Specialisation option	Degree Programme of Social Services
Instructors	Principal Lecturer Jyrki Konkka Senior Lecturer Aini Ronkainen
<p>The goal of our Bachelor's Thesis was to examine employees in municipal daycare centers in Helsinki supporting bicultural children's other language, culture and identity development. Among all the bicultural families, we were especially interested in the families in which one of the parents was a Finn and the other a foreigner. Collected information is part of Familia Club's project for bicultural families. The goal of the future project is to develop language clubs in which foreign parents receive support to maintain their own culture and language for the children.</p> <p>Our thesis was qualitative including some quantitative material. As a study method we used a questionnaire which was sent to 50 municipal daycare centers.</p> <p>The results showed that the daycare centers supported bicultural children's Finnish in everyday life using pictures, songs, stories, and games. In six out of ten answers, we found that the children of our interest did not receive any support to the other language. For supporting multicultural children's identity and biculturalism, the employees felt that they needed more resources such as time and staff.</p> <p>Bicultural children's Finnish is supported in daycare centers but their other language is supported very little or not at all. The results lead to the conclusions that language support in daycare is not adequate to the children of our interest. This shows the need for the language clubs being planned.</p>	
Keywords	multiculturalism, identity, bilingualism

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Työn tausta ja merkitys	3
2.1	Aiheen merkitys ja ajankohtaisuus	4
2.2	Projektin kautta syntyvän tiedon ja palvelujen hyödyntäminen	6
3	Identiteetin muodostuminen monikulttuurisessa ja -kielisessä ympäristössä	7
3.1	Monikulttuurisuus ja monikulttuuriset perheet	7
3.2	Identiteetin muodostuminen	10
3.3	Kaksikielisyyden määrittelyä	11
3.4	Äidinkielen merkitys identiteetille	13
4	Monikulttuurisuus varhaiskasvatuksessa	17
4.1	Lait sekä varhaiskasvatussuunnitelma ohjaamassa varhaiskasvatusta	17
4.2	Työntekijän monikulttuurisuusosaaminen	18
4.3	Monikulttuurisen varhaiskasvatuksen kehittäminen	20
5	Tutkimuskysymykset ja tutkimuksen tavoitteet	23
6	Menetelmälliset ratkaisut	25
6.1	Tutkimusote	25
6.2	Tiedonkeruumenetelmä	26
7	Tulokset	29
7.1	Päivähoidon tuki kaksikulttuurisille lapsille	30
7.2	Helsingin päivähoidon monikulttuurisuusosaaminen ja kehittämistarpeet	33
7.3	Moniku-hanke päivähoidossa	35
7.4	Yhteenvedo tuloksista	36
8	Johtopäätökset	38
9	Pohdinta	40
	Lähteet	44

Liitteet

Liite 1. Monikulttuurisuus Helsingin päivähoitossa -kysely

1 Johdanto

Kaksikulttuurisen perheen asuessa Suomessa on ymmärrettävää, että kaksikielisyyden säilyttäminen lapsen elämässä voi olla haastavaa; ympärillä elävät ihmiset puhuvat pääsääntöisesti suomea. Maahanmuuttanut vanhempi on mahdollisesti yksin kielensä ja kulttuurinsa kanssa, jotka hän haluaisi siirtää perintönä lapselleen. Kun lapsi kasvaa, hän menee päiväkotiin, jossa käytetty kieli on useimmiten suomi. Vanhemman ja lapsen yhdessä vietetty aika supistuu iltoihin ja viikonloppuihin. Vanhempi saattaa tuntea turhautumista puhuessaan lapselleen yksin omaa äidinkieltään, johon lapsi saattaa vastata suomeksi, sen ollessa hänelle se tutumpi kieli. Näin kaksikielisyydestä saataan luopua tai siihen ei jakseta panostaa riittävästi sen säilyttämiseksi lapsen elämässä.

Päivähoidon henkilöstöllä on suuri rooli siinä kuinka kaksikielisen lapsen kieltä ja kulttuuria tuetaan päivähoidossa. Lapsen kaksikulttuurisuuden huomioiminen päivähoidossa vaikuttaa hänen identiteettinsä, minäkuvansa ja itsearvostuksensa kehittymiseen. Erilaisista kulttuureista vaikeneminen tai niiden huomiotta jättäminen taas voi aiheuttaa lapselle kokemuksen oman kulttuurinsa merkityksettömyydestä tai arvostuksen puutteesta (Paavola-Talib 2010: 66-67).

Kieli ja kulttuuri kulkevat käsi kädessä. Kielen kautta välittyy niin sanottu näkymätön kulttuuriperimä kuin myös suhtautumistapoja, elämänarvoja ja normeja, jotka ovat kiinteästi sidoksissa siihen ympäristöön, jossa niin sanottua vähemmistökieltä puhuva vanhempi on lapsuutensa ja nuoruutensa elänyt. (Oksi-Walter 2009: 99-100.) Kun lapselle puhutaan paljon ja puheessa säilytetään johdonmukaisuus - isä puhuu yhtä kieltä ja äiti toista - kielten puhumisessa alusta alkaen, lapselle syntyy turvallisuuden tunne ja tietoisuus siitä, kumpi hänen vanhemmistaan puhuu mitäkin kieltä (Hassinen 2005: 41). Vanhempia tulisi tukea ja rohkaista lapsen kaksikielisyyteen kasvattamisessa.

Kaksikielisuus on haaste, mutta myös mahdollisuus ja voimavara lapsen elämässä. Kaksikielinen lapsi saa kehitykseensä kahden kielen lisäksi monipuolisempia rakenteita kognitiivisten taitojen kehittymiseen. Lapsi oppii hallitsemaan ympäristöään äidinkielen avulla. Hän omaksuu erilaisia reagointiin, käyttäytymiseen ja ongelmanratkaisuun liitty-

viä tapoja. Kaksikielinen lapsi omaa usein myös useampia tapoja selviytyä arkisista tilanteista. Hänellä on kyky asettua erilaisten ihmisten asemaan ja hän omaa monipuoliset sosiaaliset taidot. (Oksi-Walter 2009: 100-101.)

Teemme opinnäytetyönämme selvityksen monikulttuurisuustilanteesta sekä -osaamisesta Helsingin päivähoidossa monikulttuuriyhdistys Familia Club ry:lle. Selvitys toimii taustakartoituksena Familia Club ry:n tulevaa projektia varten, jossa päämääränä on kehittää kerhoja kaksikielisille perheille, jossa lapset sekä aikuiset saavat tukea ja ohjausta kaksikielisyyteensä ja toisen kulttuurinsa säilyttämiseen. Vastaamme opinnäytetyöllämme kysymykseen miten Helsingin kaupungin päivähoidossa huomioidaan kaksikulttuuristen lasten toinen äidinkieli ja kulttuuri. Työmme keskittyy erityisesti sellaisille lapsille kohdennettujen palveluiden kartoittamiseen, joiden toinen vanhempi on syntyperäinen suomalainen ja toinen maahanmuuttanut.

Maahanmuutto Suomeen tulee ennusteiden mukaan lisääntymään, sillä maahanmuuttajien määrä lisääntyy kaikkialla maapallolla muun muassa nopean väestönkasvun takia. Suomeen muuttaa ennusteiden mukaan 300 000-400 000 maahanmuuttajaa seuraavan 20 vuoden aikana, mikä kertoo kaksikielisten perheiden tukemisen tarpeen ja kaksikielisyyden säilyttämisen tukemisen merkittävydestä. Kaksikielisyydestä luopuminen on arvokkaan perinnön hukkaan heittämistä. Vanhempia ja kasvattajia tulisi tiedottaa ja rohkaista tukemaan lapsen molempia äidinkieliä. (Opetusministeriö 2009.) Työmme tavoitteena on edistää kaksikulttuuristen lasten tukemista kaksikielisyyteen ja -kulttuurisuuteen osallistumalla opinnäytetyöllämme Familia Club ry:n aihetta käsittelevän tulevan projektin taustakartoitukseen.

Kartoituksen avulla selvitämme myös miten Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus SOCCAssa vuosina 2005-2007 toteutetun Moniku-hankkeen tuotoksena syntynyt monikulttuurisen varhaiskasvatuksen toimintamalli on levinnyt Helsingin kaupungin kunnallisiin päiväkoteihin ja kuinka se näkyy päiväkotien arjessa. Toimintamallin osalta selvitämme kuinka lapsen äidinkieltä tuetaan, millaista varhaiskasvatushenkilöstön monikulttuurisuusosaaminen on sekä millaiselle osaamiselle koetaan olevan lisätarvetta. Selvitys antaa Familia Club ry:lle tietoa tavoista tukea kaksikielisiä lapsia tulevan projektin myötä kehitettävissä kerhoissa. Tämän lisäksi selvitämme onko vastaaville hank-

keille lisätarvetta ja mikä on päivähoidon henkilöstön näkemys kaksikulttuuristen lasten asemasta päivähoidossa.

Opinnäytetyömme kannalta keskeisiä käsitteitä ovat monikulttuurisuus, identiteetti ja kaksikielisyys. Käytämme opinnäytetyössämme monikulttuurisuuden lisäksi käsitettä kaksikulttuurisuus. Monikulttuurisuus sisältää ajatuksen kulttuurien monimuotoisuudesta ja kulttuurien tasavertaisuudesta. Kaksikulttuurisuutta voidaan pitää yhtenä monikulttuurisuuden ilmentymänä. Kaksikulttuurisuus kohdentaa näkökulmaa perheen ja lapsen tasolle. Käytämme opinnäytetyössämme kaksikulttuuristen perheiden ulkomaa-laistaustaisesta vanhemmasta käsitettä maahanmuuttanut. Kaksikulttuurisen lapsen vieraasta kielestä (ei suomen) käytämme käsitettä toinen äidinkieli ja vieraasta kulttuurista (ei suomen) käsitettä toinen kulttuuri. Opinnäytetyömme on kvalitatiivinen sisältäen vähän kvantitatiivista materiaalia, joka tuottaa tutkielmalle tämän hetkistä tilannetta kartoittavaa tietoa aiheesta. Tiedonkeruumenetelmäksi valitsimme kyselylomakkeen.

2 Työn tausta ja merkitys

Familia Club ry on monikulttuuriyhdistys, joka on uskonnollisesti ja poliittisesti sitoutumaton kansalaisjärjestö. Se on yksi monikulttuurisuustyön uranuurtajista Suomessa. Yhdistys toimii maahanmuuttajien kotoutumisen edistämiseksi sekä heidän oikeuksiensa toteuttamiseksi Suomessa. Toiminnan tavoitteena on maahanmuuttajien oman kielen ja kulttuurin tukeminen, yhdenvertaisuuden ja syrjimättömyyden edistäminen sekä rasmin ja syrjäytymisen ennaltaehkäisy. Familia Clubin toimintaa tukevat muun muassa Raha-automaattiyhdistys sekä Helsingin kaupunki. Familia Club on jäsenenä Ystävyyssseurojen liitossa sekä Kehitysyhteistyön Palvelukeskuksessa. (Monikulttuuriyhdistys Familia Club ry.)

Familia Club järjestää monenlaista ohjelmaa maahanmuuttajille sekä monikulttuurisuudesta kiinnostuneille suomalaisille. Toimintamuotoja ovat muun muassa suomen kielen kurssit ja keskusteluryhmät, tandemharjoittelu, monikulttuurinen perhekerho, lapsiparkki, keittiökerho Makuja Suomesta ja maailmalta, retket, jäsenillat, juhlallat sekä infopiste ja neuvonta. Familia Clubin tiloja on myös mahdollisuus vuokrata. Tilat ovat avoinna kaikille ja sinne voi pistäytyä lukemaan vaikkapa päivän lehden ja juomaan

kupin kuumaa tai keskustelemaan. Jäsenet ovat Familia Clubille tärkeitä ja yhdistyksen työ perustuukin jäsenten aktiivisuuteen ja vapaaehtoisuuteen. (Monikulttuuriyhdistys Familia Club ry.)

2.1 Aiheen merkitys ja ajankohtaisuus

Kaksikielisten avioliittojen määrä kasvaa jatkuvasti, mikä tuo mukanaan uusia haasteita. Havaitun tarpeen pohjalta Familia Club ry:llä on suunnitteilla projekti keväälle 2012. Projektin tavoitteena on lisätä kaksikielisille perheille suunnattua kerhotoimintaa, jossa maahanmuuttanut vanhempi voi viettää aikaa lapsensa kanssa käyttäen omaa äidinkieltään, tutustuttaen näin lapsensa omaan kieleensä ja kulttuuriinsa. Kerhotoiminta olisi osa Familia Clubin yhteyteen perustettavan kaksikulttuuristen perheiden toimintakeskuksen palveluja. Projektin päämääränä on kaksikulttuuristen lasten sosiaalisen hyvinvoinnin edistäminen tukemalla lapsen identiteetin ja kielen kehitystä kerhotoiminnan avulla. (Monto 2011.)

Tarve kerhoille on huomattu Familia Clubissa suuren kysyntänsä vuoksi. Kerhojen tarve on noussut esille Familia Clubin kahden kulttuurin perheille ja pareille suunnatussa Duo Projektissa. Yhdistykseen on tullut yhteydenottoja myös Helsingin kaupungin päivähoitosta koskien lapsille suunnattuja kielikerhoja. Vaikuttaa siltä, ettei ole mitään viranomaistahoa tai muuta organisaatiota, jolla olisi kokonaiskäsitys tarjolla olevista kerhoista. Olemassa olevat lapsille suunnatut kerhot eivät palvele erityisen hyvin kaksikulttuuristen perheiden lasten tarpeita. Niiden toiminta keskittyy toisen vanhemman kielen koulumaiseen opettamiseen. Lastenkulttuuriin ja muuhun kulttuuriperintöön tutustuminen jää vähälle huomiolle. (Monto 2011.)

Familia Clubin tulevan projektin tavoitteena on koota valtakunnallisesti tiedot tarjolla olevista lasten kielikerhoista ja kehittää kerhotoimintamalli, jossa kokeiluryhmänä toimisivat esimerkiksi suomalais-kiinalaiset lapset (Monto 2011). Aluksi kartoitus aloitetaan pääkaupunkiseudulta, jossa olemme apuna keräämässä tietoa Helsingin kaupungin päivähoiton henkilöstön monikulttuurisuusosaamisesta sekä kaksikulttuuristen perheiden lapsille kohdennetusta toiminnasta lapsiryhmissä. Kokonaisuudessaan Familia Club kerää tietoa päiväkotien sekä kolmannen sektorin palveluista pääkaupunkiseudulta. Tiedonkeruulla kartoitetaan olemassa olevien palvelujen määrä ja riittävyys, jotta saadaan selville millaisista palveluista on pulaa. Ollessamme tietoisia jo olemassa ole-

vista palveluista, osaamme ohjata asiakkaita palvelujen ääreen. Tieto olemassa olevista palveluista auttaa kaikkia sosiaali- ja terveysalalla työskenteleviä.

Kerhotoiminnalla olisi oma opetussuunnitelma, joka sisältäisi muun muassa toiminnan tavoitteet, sisältöteemat, menetelmäideoita ja materiaalipaketin kerhojen ohjaajien työn tueksi. Tällä hetkellä kerhojen toiminta riippuu erittäin paljon yksittäisten ihmisten aktiivisuudesta, ja toiminnan jatkuvuuden turvaaminen on monissa tilanteissa ongelmallista. Kerhojen ohjaajat ovat harvoin koulutettuja tehtävään tai palkattuja työntekijöitä. Useimmiten he toimivat vapaaehtoisina tai vaatimattomalla korvauksella. Kerhojen toiminta ja sisältö on pitkälti kiinni ohjaajasta ja toiminnan sisällöllisessä ja pedagogisessa tasossa on erittäin suurta vaihtelua. Koska kerhot ovat usein pienten yhdistysten ja vanhempainryhmien organisoimia, monesti hallinnollinen osaaminen puuttuu. (Monto 2011.)

Kaksikulttuuristen avioliittojen määrä on kasvanut 2000-luvulla ja yhä useammat suomalaiset avioituvat ja perustavat perheen ulkomaalaisen kanssa. Syitä kansainvälisten liittojen taustalla ovat muun muassa maahanmuuttajien määrän kasvaminen, ulkomailta työskentely ja ulkomaille opiskelemaan lähteminen. Yleisin syy Suomeen muuttamiseen on avioituminen suomalaisen kanssa. Tilastokeskuksen perhetilaston (2010) mukaan Suomessa oli vuoden 2009 lopussa 584 000 lapsiperhettä, joista noin 37 000 oli perheitä, joissa toinen puolisoista oli ulkomaan kansalainen. Määrä on 6,3 % kaikista lapsiperheistä. (Jaakkola 1994: 131; Tilastokeskus 2009.)

Kaksikulttuuristen perheiden lapsia ja heidän kasvatustaan koskettavat erilaiset asiat kuin täysin suomalaisia lapsia tai lapsia, joiden molemmat vanhemmat ovat maahanmuuttaneita. Kaksikulttuurisilla perheillä on suuri haaste edessään, kun he pyrkivät säilyttämään oman kulttuurisen identiteettinsä ja erityisesti yrittäessään kasvattaa lapsensa eri kulttuurien paineessa. (Gonzales-Mena 1997: 32, 77-79.)

Suomessa asuvien kaksikulttuuristen perheiden tulisi kiinnittää huomiota lapsen toisen äidinkielen ja kulttuurin tukemiseen. Kaksikielisten lasten suomen kieli kehittyy usein toista kieltä aikaisemmin, sillä lapsi kuulee suomea niin kotona kuin sen ulkopuolellakin (Rakkautta ja vanhemmuutta kahden kulttuurin perheessä: 29). Lapsi imee itseensä suomenkieltä ja suomalaista kulttuuria jo esimerkiksi päiväkodissa ollessaan, mutta

toisen äidinkielen ja kulttuurin huomioiminen ei olekaan välttämättä itsestäänselvyys. Sellaisissa perheissä puolestaan, joissa molemmat vanhemmat ovat maahanmuuttaneita, nousee päällimmäiseksi huoleksi yleensä se, oppiiko lapsi suomen kieltä, kun kotona saatetaan puhua lapsen toista äidinkieltä eli tässä tapauksessa muuta kuin suomea. (Del Angel 2010.) Lapsen kaksikielisyys vaatii työtä ja suunnitelmallisuutta, mutta kaksikielisyys tuo mukanaan sellaisia etuja, jotka takaavat työn olleen reilusti kaiken vaikean arvoista. Kaksikielisyys tukee lapsen identiteettiä ja läheistä suhdetta molempiin vanhempiin. (Rakkautta ja vanhemmuutta kahden kulttuurin perheessä: 29-31.)

2.2 Projektin kautta syntyvän tiedon ja palvelujen hyödyntäminen

Familia Clubin yhteyteen perustettava toimintakeskus palvelisi paitsi jo olemassa olevien kielikerhojen järjestäjiä ja ohjaajia niin myös niitä tahoja ja työntekijöitä, jotka kohtaavat työssään monikulttuurisia perheitä, unohtamatta kerhojen kohderyhmää eli alle kouluikäisiä lapsia sekä heidän vanhempiaan. Familia Clubin projektin tavoitteena on osaamisen ja toiminnan kehittäminen. Toimintakeskus tarjoaisi tarvittaessa tukea ja ohjausta kerhojen ohjaajille. Familia Clubin toimintaan on kuulunut 1990-luvun alkupuolella kielikerhot, joita toimi neljällätoista eri kielellä. Yhdistyksessä on siis aiheeseen liittyvää osaamista ja tietoutta jo valmiina. Lisäksi heillä on mahdollisesti myös tiloja ja materiaaleja, joista olisi myös muille apua. Tarkoituksena on kerätä tieto ja osaaminen yhteen sekä jakaa tietoa eteenpäin. (Monto 2011.)

Projektissa kehitettävien kielikerhojen pääkohderymänä ovat alle kouluikäiset lapset, jotka asuvat pysyvästi Suomessa ja joille kerhossa käytettävä kieli on toinen tai joissain tapauksissa kolmas kieli. Mukana voi olla myös toisesta maasta perheeseen adoptoituja lapsia. Osallistua voivat myös perheet, jotka vanhempien työn takia ovat asuneet josain toisessa maassa ja haluavat ylläpitää kosketusta kyseisen maan kieleen ja kulttuuriin. Kerhossa keskitytään lapsen identiteetin tukemiseen sekä kielen ja kulttuurin opetukseen lapsikeskeisin menetelmin esimerkiksi leikin, laulun ja lorujen keinoin. Kerhon tavoite on tukea lasten kulttuurista identiteettiä ja kielen kehitystä. Vanhemmille kerho toimii kohtaamispaikkana, jossa heillä on toiminnan ohessa mahdollisuus tavata muita samassa elämäntilanteessa olevia. Maahanmuuttaneilla vanhemmilla on mahdollisuus keskustella omalla äidinkielellään ja juhlia esimerkiksi perinteisiä juhlia, jotka kuuluvat heidän omaan kulttuuriinsa. Kerhoissa lasten on mahdollista tutustua toiseen kulttuu-

riinsa ja kieleensä. Kerhot antavat heille myös mahdollisuuden tavata ihmisiä toisesta kulttuuristaan sekä tutustua kulttuuriin liittyviin perinteisiin. (Monto 2011.)

3 Identiteetin muodostuminen monikulttuurisessa ja -kielisessä ympäristössä

3.1 Monikulttuurisuus ja monikulttuuriset perheet

Monikulttuurisuudella voidaan kuvata yhteiskunnan tai yhteisön tilannetta tai määritellä tarkemmin käsitteen sisälle kuuluvia ilmiöitä. Monikulttuurisuudella viitataan epäsuorasti ryhmien välisiin suhteisiin, jolloin käsitettä määritettäessä tulisi puhua sekä valta- ja vähemmistöryhmien välisistä suhteista kuin myös vähemmistöryhmien keskinäisistä suhteista. Tärkeitä tekijöitä ovat yksittäisten ihmisten asenteet sekä valtioiden väliset sopimukset. Monikulttuurisuuden rinnalla käytetään käsitettä interkulttuurisuus. Termillä viitataan aktiiviseen kulttuurien väliseen vuorovaikutukseen, mikä tarkoittaa oppimista toinen toiselta, kulttuurien sekoittumista ja keskinäistä sulautumista. (Forsander 2002: 44; Räsänen 2000: 115-130.)

Monikulttuurisuudella tarkoitetaan erilaisuuden hyväksymistä ja arvostamista, tasa-arvoa yksilöiden ja kulttuurien välillä sekä yhdessä sovittuja pelisääntöjä ja rajoja. Kansainvälistymisen ja maahanmuuttajaväestön lisääntyessä puhutaan usein yhteiskunnan monikulttuurisuudesta. Tällä on monta tarkoitusta. Monikulttuurisuudella voidaan tarkoittaa yleensä erilaisten ihmisten olomassaoloa. Monikulttuurisuus tulisi nähdä myös poliittisena ohjelmana, muutoksena yhteiskunnan rakenteissa. Monikulttuurisella yhteiskunnalla tarkoitetaan yhteiskuntaa, jossa eri kulttuurien edustajat ja eri kulttuurit elävät, tai ainakin pyrkivät elämään, keskenään tasa-arvoisina. Ne ovat keskenään vuorovaikutuksessa muodostaen toimivan ja kaikkien yhteiskunnan jäsenien oikeuksia kunnioittavan kokonaisuuden. Jotta kulttuurit olisivat tasa-arvoisia keskenään, tarvitaan paljon tukea sekä poliittista tahtoa. Poliittisena toimintana monikulttuurisuus on sitä, että yhteiskunnan palvelujen kehittämisessä otetaan huomioon asiakaskunnan monikulttuurisuus. Asiakkaiden eri kielet, uskonnot ja tavat tulee huomioida palveluja toteutettaessa. Toiminnalla pyritään vastaamaan erilaisiin tarpeisiin, edistämään tasa-arvoa

sekä ehkäisemään ristiriitoja. Monikulttuurinen yhteiskunta voi olla tavoite yhteiskunnan ja sen palvelujen kehittämisessä. (Räty 2002: 46-48.)

Monikulttuurisuus -käsite on siis hyvin laaja. Etnisyyden, kulttuurin ja kielen ohella käsitteeseen sisältyvät uskonnollinen monimuotoisuus, sukupuolikysymykset, seksuaalinen suuntautuminen, vammaisuus, syrjäytyminen ja sosioekonominen tilanne. Esimerkiksi kansallisuuden sisällä on useita alaryhmiä, joiden elämäntapa ja arvot voivat erota radikaalisti toisistaan. Suomessa monikulttuurisuuteen voidaan liittää seuraavat osa-alueet: maahanmuuttajat ja heihin liittyvät kysymykset, eri kieliin ja kulttuureihin liittyvät kysymykset, uskonnot ja maailmankatsomukset, sosiaaliluokka, vammaisuus, sukupuolisidonnaisuus, seksuaalinen suuntautuminen ja syrjäytyminen. Kunkin ryhmän sisältä löytyy myös kaikki samat ääripäät, kuin valtaväestön sisältä. Stereotyyppisen ajattelun takia monikulttuurisesta perheestä tuleva lapsi saatetaan nähdä kuin ennalta määriteltynä, jolloin tehdään vääriä johtopäätöksiä. Päiväkodin, koulun ja ympäristön suhtautumisella lapsen kulttuuriin ja kieleen on tärkeä rooli lapsen identiteetin rakentumisessa. On tärkeä muistaa, että kulttuuri muuttuu jatkuvasti ja ryhmien tilanteita pitäisi pystyä tarkastelemaan ajankohtaisesti. (Räsänen 2005: 95; Paavola-Talib 2010: 27-29.)

Korostamme työssämme monikulttuurisuutta kulttuurien tasa-arvoisena yhteiselona. Kulttuurien välinen rinnakkaiselo nähdään rikkautena ja mahdollisuutena oppia toinen toiselta. Monikulttuurisuuden tavoitteena on hyväksyä erilaisuus ja ymmärtää, että maailmassa on monenlaisia tapoja ajatella, toimia ja elää. Tavoitteena on pyrkiä kohti tasa-arvoisuutta ja erilaisuuden ymmärtämistä. (Talib 2005: 67-68.)

Monikulttuurisia perhetyyppejä on monenlaisia: on perheitä, joissa toinen vanhemmista puhuu samaa kieltä kuin asuinympäristössä puhutaan; perheitä, joissa kumpikin vanhemmista puhuu keskenään samaa kieltä, joka on eri kuin asuinympäristön kieli, sekä perheitä, joissa kumpikin vanhempi puhuu eri kieltä keskenään, eikä asuinympäristön kieli ole kummankaan puhuma kieli (Oksi-Walter 2009: 99). Keskitymme opinnäytetyössämme ensimmäiseen vaihtoehtoon eli perheisiin, joissa vanhemmat puhuvat äidinkielenään eri kieliä, mutta toisen äidinkieli on sama kuin ympäristön eli tässä tapauksessa suomen kieli.

Äidinkielen kautta lapselle välittyy siihen liittyvä kulttuuri sekä tavat toimia ja ajatella. Aidosti kaksikielisestä ja -kulttuurisesta ympäristöstä on kyse silloin, kun vanhemmat puhuvat eri äidinkieliä keskenään. Tällöin lapsi kasvaa perheen sisällä alusta alkaen kahden kulttuurin vaikutuspiirissä. Kulttuuri voidaan jakaa tietoiseen ja tiedostamattomaan. Tietoisella kulttuurilla tarkoitetaan toimintamalleja ja tiedostamattomalla puolestaan perinteitä, uskomuksia, normeja ja arvoja sekä ajatusmalleja. Lapsen kulttuuri-identiteetti perustuu yhteisön elämäntapaan. Siihen vaikuttavia asioita ovat muun muassa historia, perinteet, uskonto ja kodin tavat. Identiteettikehityksensä kannalta lapsen olisi tärkeää saada tavata muita kaksikulttuurisia suomalaisperheitä. Monikulttuuristen perheiden lasten katsotaan luovan perheen kolmas kulttuuri, jossa yhdistyvät tavat, perimä, tietotaito ja selviytymismallit. (Oksi-Walter 2009: 99-103.)

Monikulttuurisella lapsella on kokemus kahdesta erilaisesta kasvatustavasta. Asuinympäristö määrittelee usein sen, kumpi kulttuureista on päällimmäinen. Toisesta kulttuurista tulevan vanhemman voi olla vaikea toteuttaa omaksumiaan kasvatuseriaa. Lapsen identiteettikehitykseen vaikuttavat osittain vanhempien sekä isovanhempien kieli- ja kulttuuritausta. (Oksi-Walter 2009: 103-114.)

Teija Järvenpää on tehnyt Pro gradu-tutkielman aiheesta "Kokemuksia kasvamisesta kahden kulttuurin välissä". Hän haastatteli viittä kaksikulttuurisessa perheessä kasvanutta nuorta aikuista ja selvitti heidän kokemuksiaan kaksikulttuurisesta perheestä ja monikulttuurisuudesta. Hän keräsi työllään tietoa muun muassa siitä, kuinka monikulttuurisuus ilmenee ja kuinka se koetaan perheessä nuoren näkökulmasta. Työssä on käsitelty myös kaksikulttuurisessa perheessä kasvamisen hyötyjä ja haasteita. Kaksikulttuurisella perheellä hän tarkoittaa tutkielmassaan perhettä, jossa toinen biologinen vanhempi on suomalainen ja toinen ulkomaalainen. (Järvenpää 2011.)

Järvenpään tutkielmassa keskitytään erityisesti perheeseen kulttuurin siirtäjänä. Hän lähestyi aihetta kasvatuksen ja sosialisoinnin kautta. Kehittyäkseen ja kasvaakseen ihmisen tulee olla vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa (Keltikangas-Järvinen 2004: 100-101). Ihminen tarvitsee toisia ihmisiä ympärilleen myös voidakseen omaksumaan yhteisönsä kulttuurin (Ahponen 2001: 253). Lapsi tulee kulttuurinsa jäseneksi sosialisoinnin kautta (Aaltonen – Ojanen - Sivén - Vihunen - Vilén 1998: 132). Sosialisointia voidaan tarkastella yksilön kehitysprosessina, jonka aikana yksilö löytää ne tavat

ja keinot, jotka auttavat häntä toimimaan yhteiskunnallisesti hyväksyttävällä tavalla (Siljander 1997: 10). Kasvatuksella voidaan nähdä olevan tietoinen päämäärä vaikuttaa sosialisatioprosessiin eli kulttuurin ja kulttuuriperinteen välittäminen seuraavalle sukupolvelle. Kasvatuksella voidaan kuitenkin vaikuttaa siihen, mitä kulttuurista ja sosiaalista perintöä siirretään, sillä kaikkea ei välttämättä nähdä tarpeellisena tai toivottavana siirtää seuraavalle sukupolvelle. (Salonen 1997: 166-169.) Sosialisatio sisältää eri vaiheita. Sosialisatio tapahtuu ensin primaarisosialisaation kautta ihmisen lähiympäristössä ja myöhemmin sekundaarisosialisaation kautta instituutioinaan esimerkiksi koulut sekä lasten ja nuorten vertaisryhmät (Kuuskoski 2007: 104). Sosialisatiota tapahtuu siis myös päivähoitossa, jolla on tärkeä rooli kulttuurin arvojen ja elämänmuotojen välittämisessä ja vahvistamisessa (Talib - Lipponen 2008: 117-118).

3.2 Identiteetin muodostuminen

Identiteetti on minän kokonaisuus, jonka osia minäkäsitys sekä mielikuvat itsestä ovat. Se on pysyvyyden ja varmuuden tunnetta siitä, keneksi on kasvamassa. Identiteetti määrittyy sen kautta, miten henkilö itsensä näkee, millainen on hänen maailmankuvansa ja millainen on se yhteiskunta, jossa hän elää. (Keltikangas-Järvinen 1994: 112; McRae 1999: 158-161.)

Identiteetillä on monta muotoa, joista keskitymme persoonalliseen, kulttuuriseen, etniseen sekä sosiaaliseen identiteettiin. Nämä identiteetin muodot ovat merkityksellisiä tarkastellessamme kaksikulttuuristen lasten identiteetin kehitystä. Personallinen identiteetti on kuvaus omasta minuudesta ja se kytkeytyy jatkuvuuden ja johdonmukaisuuden tunteeseen minäkokemuksessa. Sosiaalinen identiteetti merkitsee samastumista erilaisiin sosiaalisiin yhteisöihin tai ryhmiin ja sen kannalta on tärkeää, että ihminen tuntee kuuluvansa johonkin ryhmään. Sosiaalisen identiteetin avulla ihmisen on helpompi hahmottaa itseään suhteessa toisiin sekä sitä, miten hän kokee liittyvänsä yhteiskuntaan. Henkilön sosiaalinen luokittelu sekä ryhmän jäsenyys määrittävät hänen sosiaalista identiteettiään, mikä taas vaikuttaa muun muassa hänen itsetuntoonsa. Kuuluminen tiettyyn kulttuuriryhmään on osa sosiaalista identiteettiä. Käsitteitä kulttuuri-identiteetti ja etninen identiteetti käytetään usein toistensa synonyymeina. Niillä on kuitenkin pieni ero. Kulttuuri-identiteetti kuvaa yksilön kuuluvuudentunnetta ryhmään, joka jakaa samat arvot, historian, kielen ja perinteet. Yksilön kulttuuri-identiteetin kasvuille merkityksellisiä ovat erilaisuuden kokemukset. Seurauksena yksilö

kasvaa suvaitsevaiseksi sekä monikulttuurisuutta luonnollisena pitäväksi ihmiseksi. Jos ihmisellä on useita kuulumisen konteksteja, hänellä voi olla monietninen identiteetti. Etninen identiteetti taas tarkoittaa tiettyyn etniseen ryhmään samastumista. Samastuminen johonkin etniseen ryhmään tai kulttuuriin on aina osittaista. Yksilö saattaa omaksua yhdestä kulttuurista yhden osan, esimerkiksi kielen, ja toisesta toisen, vaikkapa tavat ja perinteet. (Paavola - Talib 2010: 61-66; Saastamoinen 2006: 170-173; Tikka 2004: 16.)

Identiteetti muodostuu vuorovaikutuksessa muiden henkilöiden kanssa ja sen muotoutumisprosessi jatkuu läpi elämän. Kasvatuksella on suuri vaikutus siihen, kuinka henkilö itsensä kokee. Muilta saatu kohtelu ja palaute muokkaavat identiteettiämme. Identiteettiin sisältyy ihminen kokonaisuutena: sukupuoli, etnisuus, ikä, uskonto, maailmankatsomus, kieli, sosiaaliluokka sekä maantieteellinen asuinpaikka. (Keltikangas-Järvinen 1994: 112; McRae 1999: 158-161.) Yksi lapsen kehitystehtävistä on oman identiteetin löytäminen. Oman etnisyyden kokemisella on vahva vaikutus omaan identiteetin tunteeseen varsinkin silloin, jos oma etninen kulttuuri on maassa vähemmistökulttuurina. Positiivisen asennoitumisen omiin juuriin koetaan olevan tärkeää omalle identiteetin tunteelle. (Alitolppa-Niitamo 1993: 98.)

Kykyä ja halua pitää yllä hyviä suhteita oman ryhmänsä ja valtaväestöä edustavien kanssa kutsutaan integraatioksi. Monikulttuurinen identiteetti voidaan saavuttaa vain integraation kautta. Monikulttuurisen identiteetin voidaan ymmärtää koostuvan erilaisista kielistä ja kulttuureista sen mukaan miten henkilö on niihin osallinen. Ajatuksena on, että perheen edustaman kulttuuri-identiteetin rinnalle voidaan rakentaa uusia identiteettejä. Puhutaan myös kulttuurit ylittävästä, transkulttuurisesta identiteetistä. (Paavola - Talib 2010: 66.)

3.3 Kaksikielisyyden määrittelyä

Kaksikielisyyttä voidaan määritellä monella tapaa, sillä se on monimuotoinen ilmiö. Suppeimman määritelmän mukaan kaksikielisiä ovat vain ne, jotka ovat lapsuudessaan omaksuneet kaksi kieltä kasvuympäristössään ennen neljättä ikävuotta. Kaksikielisyyttä määritellään niin henkilökohtaisella tasolla (olenko minä kaksikielinen?) kuin yhteiskunnan tasolla (onko valtiossa yksi vai monta virallista kieltä, miten valtio suhtautuu toisen kielen käyttöön?). Kaksikielisyydellä tarkoitetaan ihmisen kykyä aktiivisesti pu-

hua, ymmärtää ja ajatella, vanhempana myös lukea ja kirjoittaa, kahdella kielellä ja vaihtaa niitä automaattisesti, vaikka lähes samantasoista osaamista kielissä ei olisikaan saavutettu. Kaksikielisyys ei ole vain tulosta koulun tai kurssin kielenopetuksesta, vaan kieltä omaksuvan on elettävä ympäristössä, jossa puhutaan kyseisiä kieliä. (Hassinen 2005: 16-21.)

Kaksikielisuuden määrittelyssä käytetään apuna kielten omaksumisikää ja -menetelmää, kielten tasoa ja käyttämistä sekä samastumista. Näin erotetaan varhaisessa lapsuudessa, lähes syntymästä omaksuttu simultaani eli samanaikainen kaksikielisyys ja vähän myöhemmin, kolmannen ikävuoden jälkeen alkanut kahden kielen omaksumisen tuloksena kehittyvä sukseessiivinen eli peräkkäinen kaksikielisyys ja myöhemmässä iässä omaksuttu subordinatiivinen kaksikielisyys eli alisteinen kaksikielisyys, joka on omaksuttu noin 7-12-vuotiaasta ylöspäin. (Hassinen 2005: 17.)

Kaksikielisuuden omaksumisen menetelmä määrittyy sitä mukaa, omaksutaanko kaksi kieltä kotona (äidin- ja isänkieli) tai eri ympäristöissä (koti- ja ympäristökieli) (Hassinen 2005: 17).

Oleellista yksilön kaksikielisuuden määrittelyssä on, miten hyvin henkilö käytännössä osaa ja pystyy käyttämään kumpaakin kieltä.

Kun ihminen tulee toimeen kummallakin kielellä, kaksikielisyys tukee ihmistä ja on kommunikaatiota laajemmassakin mielessä hänelle hyödyllinen (Hassinen 2005: 17).

Päinvastaisesta ilmiöstä voidaan puhua tilanteessa, jossa toinen kieli kehittyy ja paranee toisen kustannuksella. Tällainen tilanne voisi olla esimerkiksi maahanmuuttajalla, joka lopettaa äidinkielen puhumisen uskoen, että oppii näin uuden kielen nopeammin. (Hassinen 2005: 17.)

Lapset, joille puhutaan alusta lähtien samanaikaisesti vähintään kahta kieltä, omaksuvat ensikielinsä kaksikielisuuden. Äidinkielenä pidetään sitä kieltä, jonka lapsi oppii ensiksi ja johon hän samastaa itsensä. On siis mahdollista, että lapsi omaksuu kaksi tai useamman äidinkielen ensikielinsä. Lapsen omaksuessa perheessä kummaltakin vanhemmalta kielen, voidaan puhua "äidinkielestä" ja "isänkielestä" ja perheen kaksikieli-

syydestä. Äidinkieleen herkistyminen tapahtuu kuuden kuukauden iässä, johon mennessä olisi kaksikielisen kommunikoinnin alettava (Hassinen 2005: 37-39).

Kaksikielisyyden omaksuminen voi tapahtua kaksikielisessä perheessä tai kaksikielisessä ympäristössä.

Yksi kieli - yksi henkilö menetelmällä tarkoitetaan sitä, että tietty henkilö puhuu lapselle johdonmukaisesti omaa kieltään ja lapsi pystyy näin yhdistämään kielen yhteen henkilöön (Hassinen 2005: 41).

Tätä menetelmää pidetään toimivan simultaanin kaksikielisyyden omaksumismenetelmänä. Kaksikielisessä perheessä se tarkoittaa sitä, että äiti puhuu lapselleen omaa kieltään ja isä omaansa. (Hassinen 2005: 41.)

Kun kaksikielisen henkilön kielet eivät ole täysin samantasoisia ja hän hallitsee jomankumman kielen paremmin, puhutaan dominanssista eli kaksikielinen henkilö on epävirallisesti etevämpi toisessa kielessä. Lapsella dominoivaksi eli hallitsevaksi kieleksi saattaa muodostua se kieli, jota hän kuulee ja käyttää enemmän. Dominoivan kielen muodostumiseen lapsella voi vaikuttaa ympäristö ja se kieli, jota hänen ikätoverinsa käyttävät. Toisen kielen dominointi on kuitenkin dynaamista ja voi vaihdella erityisesti pienellä lapsella. Lapsi saattaa käyttää esimerkiksi ennen päiväkotia toista kieltään ja esikoulussa toista. (Hassinen 2005: 18.)

3.4 Äidinkielen merkitys identiteetille

Äidinkielen rakenne vaikuttaa koko lapsen ajattelurakenteeseen. Kaksikielinen lapsi saa kehitykseensä kahden kielen lisäksi monipuolisempia rakenteita kognitiivisten taitojen kehittymiseen. Lapsi oppii hallitsemaan ympäristöään äidinkielen avulla. Hän omaksuu erilaisia reagointiin, käyttäytymiseen ja ongelmanratkaisuun liittyviä tapoja. Kaksikielinen lapsi omaa usein myös useampia tapoja selviytyä arkisista tilanteista. Hän osaa kokeilla erilaisia menetelmiä esimerkiksi sosiaalisissa tilanteissa ja ongelmanratkaisussa. Lapsella on kyky käyttää monenlaisia rakenteita, toimia vaihtoehtoisesti. Kaksikielisellä lapsella on kyky asettua erilaisten ihmisten asemaan ja hänellä on monipuoliset sosiaaliset kyvyt. Vanhempien äidinkielen käyttö vaikuttaa myös lapsen tunne-elämän

kehitykseen, joten vanhempien tulisikin rakentaa tunne- ja toimintasisiteet lapsen omalla äidinkielellään. (Oksi-Walter 2009: 100-101.)

Kieli kehittyy lapselle tärkeiden ihmissuhteiden kautta. Lapsi oppii hallitsemaan ympäristöään kielen avulla. On tärkeää, että lapsi on tietoinen kahdesta kielestä hänen kielellisen ja kognitiivisen kehityksensä vuoksi. Kaksikielisen lapsen on mahdollista erottaa ja analysoida näitä kieliä hyvin. Taito havainnoida ympäristöä eri näkökulmista kehittyy lapselle jo varhain. Kaksikieliset lapset ovat tavallista kiinnostuneempia erilaisista tavoista ja heistä tulee keskimääräistä sosiaalisempia ja suvaitsempia. Tämä on selitettävissä lapsen saamista monikulttuurisista kokemuksista, joita hän on saanut jo varhaislapsuudesta lähtien ja jotka välittyvät vanhempien suhtautumistavoista ja asenteista. (Oksi-Walter 2009: 105.)

Toinen äidinkieli edellyttää vanhemmilta myönteistä suhtautumista kaksikielisyyteen sekä tietoisien päätösten tekemistä toisesta äidinkielestä ja sen toteuttamisesta. Lapsen tulisi kuulla toista äidinkieltä myös kodin ulkopuolella ja käyttää sitä kommunikoidessaan aikuisten sekä lasten kanssa. Kun lapsi hallitsee suhteellisen sujuvasti arki kielen, on hänen helpompi myös integroitua sosiaaliseen ympäristöön. Kun lapsi hallitsee kielelliset rakenteet ja omaa rikkaan sanavaraston, on hänen helpompi selviytyä tilanteissa, jotka edellyttävät vaativampaa kognitiivista ajattelua. Käsitteiden osaaminen yhdellä kielellä helpottaa niiden oppimista myös toisella kielellä. Laajan sanavaraston omaamisesta yhdellä kielellä on hyötyä toisenkin kielen sanojen opettelussa. Ensimmäisen äidinkielen käyttäminen vaikuttaa itseilmaisun ja myönteisen minäkuvan säilymiseen. (Oksi-Walter 2009: 106.)

Kielen ja kulttuurin omaksuminen tapahtuu ihmissuhteiden kautta. Monikulttuuristen perheiden lasten tulisi tuntee kuuluvansa maahanmuuttaneen vanhemman kulttuuriin. Tähän kulttuuriin he voivat tutustua ja päästä sisälle muun muassa tämän vanhemman kulttuurin juhlissa, viettämällä aikaa ystäväperheiden kanssa tai esimerkiksi ruokakulttuuriin tutustumalla. (Oksi-Walter 2009: 106-107, 116.) "Äidinkielen kautta lapselle välittyy siihen liittyvä kulttuuri sekä tapa toimia ja ajatella" (Oksi-Walter 2009: 99). Esimerkiksi vanhemmat, jotka puhuvat niin sanottua vähemmistökieltä, eli jotakin muuta kieltä kuin asuinympäristössä puhutaan, tarjoavat lapsilleen myös monipuolisesti kieleen kuuluvaa kulttuuria. Vähemmistökulttuuria välittyy lapsille vielä enemmän, mi-

käli samalla alueella asuu paljon samaan vähemmistöryhmään kuuluvia perheitä. Molempien vanhempien tulisi puhua omaa äidinkieltään lapselle. Kielen kautta välittyy niin sanottu näkymätön kulttuuriperimä sekä suhtautumistapoja, elämänarvoja ja normeja, jotka ovat kiinteästi sidoksissa siihen ympäristöön, jossa niin sanottua vähemmistökieltä puhuva vanhempi on lapsuutensa ja nuoruutensa elänyt. (Oksi-Walter 2009: 99-100.)

Järvenpään tutkielma osoitti, että kahden kulttuurin välissä elämistä pidettiin itsestään selvänä asiana, johon nuoret olivat kasvaneet lapsesta asti. Tulosten mukaan perheen kulttuurit näkyivät kaksikulttuurisessa perheessä kasvaneiden haastateltavien elämässä ja perheissä monella tapaa. Järvenpää painotti tutkielmassaan niitä kulttuurin vaikutuksia elämään, jotka ovat näkyviä tai siirrettävissä. Monikulttuurisuus näkyi haastateltavien jokapäiväisessä elämässä esimerkiksi ruokailutottumuksissa, sisustuksessa ja juhlahyphien vietossa. Toiset nuoret olivat pohtineet monikulttuurisuuden tai kahden kulttuurin merkitystä elämäänsä paljonkin kun taas toiset eivät ollenkaan. Osa koki monikulttuurisuuden niin itsestään selvänä asiana etteivät osanneet määritellä sitä. (Järvenpää 2011: 47-49.)

Nuoret, jotka olivat kasvaneet ja asuneet Suomessa, tunsivat kunnolla vain perheessä dominoivan eli ympäristön edustaman kulttuurin. Nämä nuoret olivat omaksuneet valtakulttuurin arvot, tavat ja perinteet. Maahanmuuttaneen vanhemman kulttuurista he tiesivät vain sen, mitä olivat vanhemmaltaan tai sukulaisiltaan kuulleet. Nuoren ulkomaalaistaustainen vanhempi ei ollut tuonut omaa kulttuuriaan perheen arkeen juuri ollenkaan. Nuorten kokemukset olivat, että kontaktin puute ulkomailla asuviin sukulaisiin oli ollut esteenä perheen toisen kulttuurin vaikutukselle heidän elämässään. Ulkomailla syntyneet nuoret kokivat sosiaalistuneensa kotimaansa kulttuuriin ja tunsivat sen selkeämmin omakseen. Ulkomailla syntyneiden nuorten muutto Suomeen sai heidät pohtimaan kummankin kulttuurin vaikutusta elämäänsä. Tutkimustulosten mukaan ulkomailla syntyneet nuoret erottivat selkeästi perheessä vaikuttavien kulttuurien piirteitä toisistaan ja kokivat kaksikulttuurisuuden vahvemmin osana itseään. He tunsivat edustavansa molempia kulttuureja ja elävänsä kahden kulttuurin välimaastossa. (Järvenpää 2011: 50-80.)

Tulosten perusteella voidaan todeta, että kaksikulttuurinen perhe sosialisatioympäristönä oli nuorten mukaan niin myönteinen kuin haasteellinen. Kaksikulttuuristen nuorten mukaan monikulttuurisuus tuo mukanaan rikkautta ja henkistä pääomaa elämään sekä sen voidaan katsoa parantavan vuorovaikutustaitoja. Haasteita nuorten mukaan olivat harvat yhteydenotot ulkomaalaistaustaisiin sukulaisiin sekä pitkät välimatkat heihin. Myös kielimuuri sukulaisten kanssa kommunikoidessa koettiin haasteena. Muita haasteita olivat kiusaaminen ja syrjintä. (Järvenpää 2011: 81-82.)

Tutkielma osoitti, että mitä enemmän henkilö on vuorovaikutuksessa ulkomailla asuvien sukulaistensa ja ystäviensä kanssa, sitä syvempi kokemus kaksikulttuurisesta perheestä hänellä on. Toinen kulttuuri välittyy lapselle paremmin, mikäli perheet ovat tekemisissä sukulaistensa ja ystäviensä kanssa. On tärkeää, että lapsi tietää kummankin vanhemman juurista ja kielestä, sillä se luo lapselle turvallisuuden tunnetta ja edistää identiteetin kehitystä. (Oksi-Walter 2009: 99-100.) Ongelmana Tikan (2004: 35) mukaan kulttuuriperinteen siirtämisessä voi olla ympäristön tuen puute maahanmuuttaneen vanhemman kasvatusajatuksille. Toisen kulttuurin välittymisen tulee olla melko suunnitelmallista ja tietoista, jotta lapsi voi omaksua molemmat kulttuurinsa yhtä vahvoina ja arvokkaina. Järvenpään mukaan lasten monikulttuurinen kotitausta tulisi ottaa huomioon voimavarana päiväkodeissa ja kouluissa. Kasvatusalan toimijoilla on tärkeä rooli monikulttuurisuuden välittämisenä osana jokapäiväistä elämää. (Järvenpää 2011: 82-84.)

Järvenpään Pro gradun tulokset tukevat monella tapaa opinnäytetyötämme. Tuloksista selviää, että kulttuurin ja kielen välittymiseksi on tärkeää, että niiden siirtäminen on suunnitelmallista ja että maahanmuuttanut vanhempi saa tukea ympäristöltä tehtävänsä kulttuurin välittämisessä lapselleen. Lapsen tulisi saada olla tekemisissä hänen toista kulttuuriaan edustavien ihmisten kanssa. Familia Clubin kehittämät kielikerhot olisivat omiaan tukemaan paitsi maahanmuuttaneita vanhempia kasvatustehtävässään, myös tarjoamaan luonnollisen ympäristön toisen kulttuurin ja kielen oppimiselle ja samaa kulttuuria edustavien ihmisten kohtaamiselle. Päiväkodin henkilöstö voi omalla toiminnallaan tukea maahanmuuttanutta vanhempaa hänen kulttuurinsa ja kielensä välittämisessä lapselle.

4 Monikulttuurisuus varhaiskasvatuksessa

Tässä luvussa tarkastelemme monikulttuurisuutta osana päivähoiton varhaiskasvatusta sekä monikulttuurisuuden asettamia osaamisedellytyksiä ja haasteita työntekijälle. Lisäksi käsittelemme kaksikulttuurisen lapsen identiteetin tukemista ja kaksikulttuurisuuteen kasvamista päivähoitossa.

4.1 Lait sekä varhaiskasvatussuunnitelma ohjaamassa varhaiskasvatusta

Päivähoidon tavoitteena on tukea päivähoitossa olevien lasten koteja näiden kasvatustehtävässä ja yhdessä kotien kanssa edistää lapsen persoonallisuuden tasapainoista kehitystä (Laki lasten päivähoitosta 25.3.1983/304 2§).

Asetuksessa lasten päivähoitosta (1973/239 1a§) on säädetty, että

lasten päivähoitosta annetun lain 2 a §:ssä tarkoitettuihin kasvatustavoitteisiin kuuluu myös suomen- tai ruotsinkielisten, saamelaisten, romanien ja eri maahanmuuttajaryhmien lasten oman kielen ja kulttuurin tukeminen yhteistyössä kyseisen kulttuurin edustajien kanssa.

Varhaiskasvatuksen toteuttamisessa on huomioitava päivähoitolain ja -asetuksen lisäksi muun muassa kotouttamislaki, ulkomaalaislaki sekä yhdenvertaisuuslaki (Remsu 2006: 10).

Ketään ei saa syrjiä iän, etnisen tai kansallisen alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden, sukupuolisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella (Yhdenvertaisuuslaki 20.1.2004/21).

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa on huomioitu eri kieli- ja kulttuuritaustaiset lapset. Näillä lapsilla tarkoitetaan varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa saamelaisia, romaneja, viittomakielisiä sekä maahanmuuttajataustaisia lapsia. Suunnitelman mukaan lapsilla, jotka kuuluvat kulttuurivähemmistöihin, tulee olla mahdollisuus kasvaa monikulttuurisessa yhteiskunnassa oman kulttuuripiirinsä ja suomalaisen yhteiskunnan jäseniksi. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2007: 39.)

Suomessa julkisen varhaiskasvatuksen taustalla ovat yleiset varhaiskasvatuksen tavoitteet ja lapsen kulttuurisen taustan ja äidinkielen huomioon ottaminen. Suomalaisen varhaiskasvatuksen lähtökohtana on sukupuolten välinen tasa-arvoisuus. Varhaiskasvatuksen toteutumisen edellytyksenä on hyvä kulttuurinen ymmärrys, jotta erilaisista perheistä tulevien lasten tarpeiden ja vanhempien kasvatukselle asettamien tavoitteiden käsitteleminen henkilöstön ja vanhempien kesken on tasavertaista ja vastavuoroista. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2007: 39.) Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa ohjaavat muun muassa seuraavat periaatteet: lapsen yksilöllisyyden, taitojen, valmiuksien ja osaamisalueiden havainnointi ja huomiointi. Lapsen yksilöllisyyden huomiointi sisältää myös lapsen kulttuurin ja kielen tukemisen. (Kaskela & Gronqvist 2007.) Vastuu lapsen oman äidinkielen ja kulttuurin säilyttämisestä varhaiskasvatussuunnitelman mukaan on ensisijaisesti perheellä itsellään. Varhaiskasvatuksessa lasta rohkaistaan kuitenkin käyttämään omaa äidinkieltään. Varhaiskasvatuksessa hyödynnetään mahdollisuuksien mukaan vanhempien ja lapsen äidinkieliseen kasvuympäristöön liittyvää tietoa oman äidinkielen tukemisessa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2007: 39.)

Varhaiskasvatuksessa perehdytään lapsen omaan kulttuuriin, elämäntapoihin ja historiaan. Niitä arvostetaan ja ne näkyvät varhaiskasvatuksen arkipäivässä. Varhaiskasvatussuunnitelman mukaan vanhempien ja eri kulttuuriyhteisöjen kanssa tehdään yhteistyötä ja näin edistetään lapsen kulttuuriperinteen jatkumista sekä tuetaan lapsen mahdollisuutta tuoda esiin omaa kulttuuritaustaansa. Tämä tukee lapsen oman identiteetin vahvistumista. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2007: 40.)

Maahanmuuttajataustaisten lasten varhaiskasvatuksessa korostetaan suomalaisista varhaiskasvatuksen tavoitteista ja periaatteista tiedottamista ja keskustelemista vanhempien kanssa. Vanhempien kanssa keskustellaan myös lapsen oman äidinkielen kehittämisen merkityksestä ja keinoista. Tällä tavoin luodaan pohjaa toiminnalliselle kaksikielisyydelle. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2007: 41.)

4.2 Työntekijän monikulttuurisuusosaaminen

Päivähoidolla on suuri rooli siinä kuinka kaksikielisen lapsen kieltä ja kulttuuria tuetaan päivähoidossa. Lapsen kaksikulttuurisuuden huomioiminen päivähoidossa vaikuttaa hänen identiteettinsä, minäkuvansa ja itsearvostuksensa kehittymiseen. Erilaisista kult-

tuureista vaikeneminen tai niiden huomiotta jättäminen taas voi aiheuttaa lapselle kokemuksen oman kulttuurinsa merkityksettömyydestä tai arvostuksen puutteesta. (Paavola-Talib 2010: 66-67).

Kasvattajien kouluttaminen kulttuuriseen monimuotoisuuteen on tärkeää. Kasvattajan asenne, arvomaailma ja maailmankuva välittyvät selvästi toiminnan kautta oppijoille. Lapsen oppimisen kannalta erilaisten arvomaailmojen molemminpuolinen kunnioitus ja arvostaminen on tärkeää. Ennen kaikkea lapsen näkökulmasta merkityksellistä on opettajan positiivinen asenne lapsen edustamaa kulttuuria ja maailmankuvaa kohtaan. Vastusta luottamus omaan ammatilliseen osaamiseen mahdollistaa sen, että opettaja pystyy näkemään asioita lapsen kannalta eli ottamaan huomioon mitä valmiuksia lapsella on ja millaisista lähtökohdista hän tulee. (Paavola-Talib 2010: 74-76.)

Lapsen tasapainoisen kehityksen tukemiseksi lapsen kulttuuri- ja kielitaustaan tulee päivähoitossa suhtautua kunnioittavasti ja ottaa ne toiminnassa huomioon. Oman äidinkielen kehittymisen kannalta on olennaista, että lapsi kykenee puhumaan omaa äidinkieltään muissakin tilanteissa, kuin vain esimerkiksi sitä varten suunnitelluissa äidinkielen tuokioissa (Maahanmuuttajatyön kehittäminen varhaiskasvatuksessa 2007: 25-29).

Päiväkotien ja koulujen eräänä tärkeänä tehtävänä on tuottaa lapsille heidän elämäänsä liittyviä merkityksellisiä ja positiivisia kokemuksia ja kokemusten jakamista. Ryhmässä olisi tärkeää käydä keskustelua elämään liittyvistä kysymyksistä. Varhaiskasvatuksen henkilökunta voi esimerkiksi opetella muutaman sanan lapsen toisella kielellä. Se viestii lapselle arvostusta ja kiinnostusta lapsen kulttuuria kohtaan. Lapsen tulee saada olla ylpeä perheestään ja taustastaan. Hänen tulee voida tuntea olevansa yhdenvertainen toisten kanssa. Kasvu ympäristön tulee välittää kulttuurien arvostusta, jotta lapsi voisi kokea kaksikulttuurisen taustansa rikkautena. Toisaalta lapsi tarvitsee myös tukea aikuiselta, jotta voi ymmärtää kulttuurien väliset erot ja ristiriidat. (Räty 2002: 163–167.)

Rita Leinonen on tutkinut opinnäytetyössään ”Kaksikulttuurinen lapsi päivähoitossa” päivähoiton varhaiskasvatuksen roolia lapsen kaksikulttuurisen ja kaksikielisen identiteetin tukijana sekä kasvatuskumppanuutta vanhempien näkökulmasta. Hän haastatteli kolmea monikulttuurisesti profiloituneen päiväkodin asiakasperhettä, joissa kaikissa

toinen vanhempi oli suomalainen ja toinen maahanmuuttanut. Viitekehys Leinosen opinnäytetyössä koostuu identiteetin muodostumisesta, monikulttuurisesta varhaiskasvatuksesta sekä kasvatuskumppanuudesta. (Leinonen 2011: 3, 42.)

Vanhempien haastatteluista selvisi, etteivät he pitäneet päivähoidon merkitystä lapsen kaksikulttuurisen identiteetin tukemisessa kovinkaan suurena. Sen sijaan he kokivat, että päivähoitossa annettava monikulttuurisuuskasvatus on tärkeää. Vanhempien mielestä elinympäristön ihmiset välittävät lapselle kulttuuria. He kokivat myös kielen yhdeksi keinoksi välittää kulttuuria. (Leinonen 2011: 56-57.) Leinonen on opinnäytetyönä lopussa pohtinut mahdollisia jatkotutkimusaiheita, joista yhteen pyrimme vastaamaan opinnäytetyöllämme. Kysymys kuuluu ”miten lapsen kaksikulttuurisuuden ja kaksikielisyyden tukeminen toteutuu niissä päivähoitopaikoissa, jotka eivät ole monikulttuurisesti tai kielellisesti profiloituneita” (Leinonen 2011: 70).

4.3 Monikulttuurisen varhaiskasvatuksen kehittäminen

Saadaksemme tietoa tämänhetkisestä monikulttuurisuustilanteesta päivähoitossa tutustuimme Moniku-hankkeeseen. Moniku -sosiaalinen vahvistaminen pääkaupunkiseudun monikulttuurisessa varhaiskasvatuksessa-hanke toteutettiin pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus SOCCAssa vuosina 2005–2007. Hankkeessa pääkaupunkiseudun kunnat Espoo, Helsinki, Kauniainen ja Vantaa tekivät seudullista yhteistyötä, jonka päätavoitteena oli pääkaupunkiseudun monikulttuurisen varhaiskasvatuksen toimintamallin sekä yhteisten käsitteiden muodostaminen. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2007: 65.)

Ennen hankkeen aloittamista pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskuksessa SOCCAssa tehtiin esiselvitys ”Tuhat ja yksi kieltä pääkaupunkiseudun varhaiskasvatuksessa”. Siinä kartoitettiin muun muassa pääkaupunkiseudun kuntien varhaiskasvatuksessa olevien monikulttuurisen taustan omaavien lasten ja henkilöstön määrää. Selvityksessä ilmeni, että monikulttuurisuus on lisääntyvä ilmiö kunnan järjestämässä päivähoitossa ja se vaikuttaa päivähoitossa toteutettavaan varhaiskasvatukseen. Selvityksessä saadut tulokset toimivat varhaiskasvatuksen kehittämisen pohjana Moniku-hankkeessa. (Remsu 2005: 8.)

Moniku-hankkeen tavoitteena oli edistää lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia ja sosiaalista vahvistamista erityisesti suomi toisena kielenä -opettamista kehittämällä. Tavoitteena oli lapsen terveen kasvun ja kehityksen turvaaminen sekä suomalaiseen yhteiskuntaan sopeutumisen edistäminen. Lisäksi toiminnan tavoitteeksi asetettiin lapsen oman äidinkielen ja kulttuurin tukeminen. Moniku-hankkeen toiminnan lähtökohtana oli kunnissa olemassa olevien monikulttuuriseen varhaiskasvatukseen liittyvien työkäytäntöjen ja menetelmien kokoaminen ja arvioiminen sekä uusien työmenetelmien kehittäminen ja levittäminen. Hanke toteutettiin valituissa pääkaupunkiseudun 21 päivähoitoyksikössä ja niiden henkilöstön muodostamassa seutukehittäjäverkostossa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2007: 65.)

Hankkeessa koottiin pääkaupunkiseudun kunnista seudullinen kehittäjäverkosto, joka kehitti, arvioi ja levitti niin olemassa olevia kuin uusia monikulttuurisen varhaiskasvatuksen työmenetelmiä sekä arjen toimintamalleja. Hankkeessa tehtiin pääkaupunkiseudulle suomi toisena kielenä suunnitelma sekä laadittiin ja toteutettiin monikulttuurisen varhaiskasvatuksen täydennyskoulutusohjelma. Hankkeen pohjalta tuotettiin monikulttuurisen varhaiskasvatuksen materiaalikansio, joka sisältää pääkaupunkiseudulle kehitetyn monikulttuurisen varhaiskasvatuksen toimintamallin, päivähoitoyksiköissä yhteistyössä jatkokehitetyt arjen monikulttuurisuustyötä tukevat työmenetelmät sekä Kaksikieliseksi kasvamassa -DVD:n. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2007: 68.)

Toimintamalliin katsotaan kuuluvaksi:

1. kuntien monikulttuuristen varhaiskasvatuspalvelujen järjestämisen ja toteuttamisen suuntaviivat
2. kasvatuskumppanuus ja lapsen oman äidinkielen tukeminen
3. lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin ja sosiaalisen vahvistamisen edistäminen erityisesti suomi toisena kielenä opettamista systematisoimalla
4. varhaiskasvatushenkilöstön monikulttuurisen tietämyksen, osaamisen ja ammattitaidon vahvistaminen (Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus Socca 2007: Pääkaupunkiseudun monikulttuurisen varhaiskasvatuksen toimintamalli).

VKK-metro teki kyselyn monikulttuurisuudesta pääkaupunkiseudun päiväkodeissa vuonna 2009. Kysely suoritettiin nettikyselynä ja se lähetettiin kaikkiin pääkaupunkiseudun kunnallisiin päiväkoteihin. Kyselyn tarkoituksena oli kartoittaa monikulttuurisen varhaiskasvatuksen tilannetta pääkaupunkiseudulla sekä päiväkotien henkilökunnan monikulttuurisuusosaamista. Kyselyllä selvitettiin myös Moniku-hankkeessa kehitettyjen

työkäytäntöjen leviämistä Espoon, Helsingin, Kauniaisten ja Vantaan kunnallisissa päiväkodeissa. (Monikulttuurisuus pääkaupunkiseudun päiväkodeissa -kyselyn tulokset 2009: 2; Monikulttuurisuutta tukevat työmallit pääkaupunkiseudun päivähoitossa.)

Kyselyssä selvisi, että pääkaupunkiseudun päiväkodeissa on lapsia noin 130:stä eri kielikulttuurista. Tulosten perusteella monikulttuurisuusosaamista koettiin olevan tiimeissä vähän tai jonkin verran, mutta silti lisäosaamisen tarve koettiin vähäiseksi. Vahvimmaksi koettiin työkokemuksen kautta tullut yleinen monikulttuurisuusosaaminen. Helsingin päivähoitossa oli eniten monikulttuurisuusosaamista, mutta sitä myös koettiin tarvittavan eniten lisää. Osaamisen keskimääräinen taso oli pääkaupunkiseudulla jatkuvasta koulutuksesta huolimatta melko alhainen. Moniku-hankkeen toimintamallia käytettiin hyvin epätasaisesti kyselyyn vastanneissa päiväkodeissa. Helsingissä erikseen sovittuja järjestelyjä vieraskielisten lasten oman äidinkielen tukemiseksi oli yli puolessa vastaajien lapsiryhmissä. Yleisin tapa tukea äidinkieltä oli vanhempien kannustaminen puhumaan äidinkieltä lapsen kanssa ja toiseksi yleisin oli kielikerhojen järjestäminen. Niitä järjestettiin joka neljännessä päiväkodissa. Jotkut kyselyyn vastanneista kokivat, ettei kysely koskettanut heitä, sillä heidän ryhmässään ei ollut monikulttuurisia lapsia. Monikulttuurisuus ilmiönä koskettaa kuitenkin kaikkia pääkaupunkiseudulla asuvia. Sen vuoksi asiaan olisi tärkeää paneutua, jotta kantasuomalaiset lapset olisi mahdollista kasvattaa monikulttuurisen pääkaupunkiseudun avarakatseisiksi kansalaisiksi. (Monikulttuurisuus pääkaupunkiseudun päiväkodeissa -kyselyn tulokset 2009: 2-37.)

Kyselyn tuloksista nousi muutamia kehittämisenäkökuilimia, joihin olisi hyvä paneutua päivähoitossa tulevaisuudessa. Ensinnäkin monikulttuurisuuskasvatuksen katsotaan kuuluvan kaikille ja toisena, erityisesti alle 3-vuotiaiden lasten ryhmissä työskentelevien monikulttuurisuusosaamista tulisi lisätä. (Monikulttuurisuus pääkaupunkiseudun päiväkodeissa -kyselyn tulokset 2009: 39.)

VKK-metron kyselystä nousseiden kehittämisenäkökuilmiiden pohjalta päätimme selvittää kyselyssämme tämän hetkistä monikulttuurisuusosaamista päivähoitossa. Monikulttuurisuusaiheen käsittely on tärkeää ja sitä on hyvä pohtia, vaikka lapsiryhmissä ei kyselyyn vastaamishetkellä olisikaan monikulttuurisia lapsia. Valitsimme Moniku-hankkeesta tavoitteen lapsen oman äidinkielen ja kulttuurin tukeminen, jota selvitämme toisena pääaiheena kyselyssämme. Tämä aihe palvelee mielestämme parhaiten Familia Clubin

tavoitetta kerätä tietoa tuesta kaksikulttuurisille lapsille. Olemme kiinnostuneita äidinkielen ja kulttuurin tukemisen tavoista päivähoitossa tällä hetkellä. Saamiemme tulosten perusteella Familia Club saa käsityksen päivähoiton antamasta tuesta kaksikulttuurisille lapsille sekä siitä, millaiselle tuelle on lisätarvetta. Kehitettävät kielikerhot täydentävät myös päivähoiton antamaa tukea kaksikulttuurisille ja -kielisille lapsille. Päivähoito voi tarvittaessa ohjata lapsia ja heidän perheitään kielikerhoihin. Kerhot tukevat täten sekä vanhempien että päivähoiton henkilöstön tehtävää kaksikulttuurisen lapsen toisen kulttuurin ja kielen tukemisessa. Perustettavasta toimintakeskuksesta päivähoiton henkilöstö voi saada vinkkejä ja materiaalia lapsen äidinkielen ja kulttuurin tukemiseen. Tämän vuoksi on tärkeää saada selville myös monikulttuurisuusosaamiseen liittyvä lisätarve, jotta palveluja osataan kohdentaa oikein.

5 Tutkimuskysymykset ja tutkimuksen tavoitteet

Opinnäytetyömme tarkoitus on selvittää miten Helsingin kaupungin päivähoitossa huomioidaan kaksikulttuuristen lasten toinen äidinkieli ja kulttuuri sekä kuinka kaksikulttuurisen lapsen identiteetin kehitystä tuetaan päivähoitossa. Tutkimuskysymyksemme ovat:

Miten Helsingin kaupungin päivähoito tukee kaksikielisen lapsen identiteetin kehittymistä ja kaksikulttuurisuuteen kasvamista?

Kun lapsi on kaksikulttuurisesta perheestä, jossa toinen vanhempi on suomalainen ja toinen maahanmuuttanut, tuetaanko lapsen toista kieltä päivähoitossa? Jos tuetaan, niin miten?

Näihin tutkimuskysymyksiin haemme vastauksia kyselylomakkeen avulla, joka lähetetään osaan Helsingin kaupungin päiväkodeista. Rajasimme tutkimuskysymykset niin, että ne vastaisivat mahdollisimman hyvin Familia Club ry:n tavoitetta kerätä tiedot tämän hetkisistä päivähoiton tarjoamista palveluista kaksikulttuurisille perheille, joissa toinen vanhempi on syntyperäinen suomalainen ja toinen maahanmuuttanut. Opinnäytetyöllämme saamamme tieto palvelee Familia Clubia ja heidän tulevaa projektiaan, jonka tarkoituksena on kaksikielisten lasten kielikerhojen kehittäminen.

Tällä hetkellä tietoa kaksikulttuuristen lasten tilanteesta ja siitä, kuinka heidän toista kieltään ja kulttuuriaan tuetaan päivähoitossa, on vähän. Usein huomio kiinnittyy maahanmuuttajien tilanteeseen, mutta kaksikulttuurisuutta on tutkittu vähemmän. Haluamme selvittää, miten päivähoito tukee kaksikulttuurisen lapsen identiteetin kehitystä sekä toista äidinkieltä ja kulttuuria sekä millaisia palveluja tarvitaan tulevaisuudessa. Lapsi tulee huomioida kokonaisvaltaisesti ottaen huomioon niin kieli kuin kulttuuri, jotka vaikuttavat merkittävästi lapsen identiteetin tasapainoiseen kehitykseen.

”Opinnäytetyön tavoitteena on kehittää ja osoittaa opiskelijan valmiuksia soveltaa tietojaan ja taitojaan ammattiopintoihin liittyvässä käytännön asiantuntijatehtävässä” (Valtioneuvoston asetus ammattikorkeakouluista 352/2003 7 §). Oppimistavoitteenamme on lisätä ammatillisia valmiuksiamme työskennellä varhaiskasvatuksessa sekä monikulttuuristen perheiden parissa. Tavoitteenamme on myös vahvistaa taitojamme tukea monikulttuuristen lasten kehitystä sekä taitoa huomioida lapsi yksilönä päivähoitossa.

Sosiaalialan ammattieettisiin periaatteisiin kuuluvat kaikkien asiakkaiden tasavertainen ja ihmisarvoa kunnioittava kohtelu sekä oman ammattitaidon jatkuva kehittäminen, ihmisoikeuksien puolustaminen ja hyvinvoinnin lisääminen (Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet 2009: 7-31). Tavoitteenamme on, että monikulttuurisuuteen liittyvä tiedon karttuminen vahvistaa kykyämme ymmärtää ja kunnioittaa erilaisista kulttuureista tulevia asiakasperheitä. Monikulttuurisuustietämys auttaa meitä ymmärtämään asiakkaan yksilöllisen taustan sekä elämäntilanteen ja ottamaan ne huomioon asiakastilanteissa. Opinnäytetyöskentely monikulttuurisuus -teeman parissa kehittää valmiuksia huomata kulttuurisiin seikkoihin liittyviä epäkohtia yhteiskunnassa.

Sosiaalialan ammatillisen henkilöstön koulutuksen tehtävänä on kehittää valmiuksia ennakoida tulevaa ja vaikuttaa tulevaan kehitykseen sekä tuottaa osaamista yhteiskunnan ja väestön senhetkisiin tarpeisiin. Muutoksen tarpeeseen ja palvelujen uudistumiseen sosiaalialalla vaikuttavat yhteiskunnasta ja sen muutoksesta nousevat tarpeet muun muassa väestökehitys, elinolojen muutokset, alueellinen erilaistuminen ja kansainvälistymisen seurauksena eri kulttuurien yhteensovittaminen. (Kananoja, Lähtinen, Marjamäki 2010: 322–323.) Opinnäytetyöllämme kehitämme työelämää ja vastaamme sen tarpeisiin. Opinnäytetyöprosessin aikana opimme myös tutkimuksen tekemisestä sekä opimme perustelemaan näkemyksiämme. Sosiaalialan ammattihenkilön

tulee osata arvioida työprosessia ja kehittää sitä palvelutarpeen arvioinnista palvelujen vaikutusten arviointiin. Tämä tapahtuu yhdessä asiakkaiden ja eri alojen asiantuntijoiden kanssa. (Kananoja yms. 2010: 323.) Opimme tekemään yhteistyötä asiantuntijoiden kanssa monitoimijaisissa verkostoissa. Opinnäytetyöprosessi opettaa meille tärkeää työn suunnittelua sekä ryhmätöitä.

6 Menetelmälliset ratkaisut

6.1 Tutkimusote

Tutkielmamme on kvalitatiivinen sisältäen vähän kvantitatiivista materiaalia, joka tuottaa tutkielmalle tämän hetkistä tilannetta kartoittavaa tietoa aiheesta. Kvalitatiivisella tutkimuksella pyritään hahmottamaan ilmiötä. Kyselylomakkeessa on muutama kysymys, jotka käsittelemme kvantitatiivisesti. Nämä kysymykset ovat strukturoituja kysymyksiä. Muut kysymykset ovat avoimia, joiden avulla selvitetään päiväkodin henkilöstön näkemyksiä. Nämä kysymykset käsitellään kvalitatiivisesti. Koska kvantitatiivisella tutkimuksella saadaan enemmän tilastollista eli numeerisessa muodossa olevaa tietoa, halusimme avoimien kysymysten avulla saada opinnäytetyöhömmen enemmän syvyyttä. Avoimilla kysymyksillä voidaan kartoittaa ilmiötä tai niitä voidaan käyttää tutkimuksissa, joissa ilmiö on uusi. (Kananen 2008: 84) Niillä voidaan saada sellaisia vastauksia ja sellaista tietoa, jota emme kyselyssä ajatelleet saavamme, ja joille emme osanneet antaa valmiita vastausvaihtoehtoja. Avoimilla kysymyksillä saatava tieto voi siis olla hyvin yllättävää.

Määrällisen tutkimuksen havaintoaineiston keruumenetelmiä voivat olla esimerkiksi haastattelu tai kirjekysely. Määrällinen tutkimusmenetelmä sopii suuria ihmisryhmiä kartoittaviin tutkimuksiin. Tutkimuksen lähtökohta on tutkimusongelma, johon haetaan vastausta tai ratkaisua. Tutkimusta aloitettaessa on mietittävä mitä tietoa tarvitaan tutkimusongelman ratkaisemiseksi. Kun tarvittava tieto on määritelty, ratkaistaan mistä tietoa hankitaan ja miten se kerätään. Tarvittavan tiedon avulla luodaan kysymykset, jotka toimivat mittareina, joiden avulla selvitetään ilmiötä, jota tutkitaan. Kartoitamme työssämme monikulttuurisuustilannetta ja osaamista kyselyn avulla laajalta alueelta,

koko Helsingin alueen päiväkodeista, mikä tekee tutkielmastamme osaltaan kvantitatiivisen. (Kananen 2008: 11–12.)

6.2 Tiedonkeruumenetelmä

Valitsimme tiedonkeruumenetelmäksi kyselylomakkeen, sillä pyrimme yleistämään kuinka tutkittava ilmiö esiintyy Helsingin kaupungin päivähoitossa. Teemme pieneltä joukolta saamiemme vastausten pohjalta koko joukkoa koskevat johtopäätökset. Kaikkia päiväkoteja ei ole kannattavaa eikä mahdollista ottaa mukaan tutkimukseen. Tutkimukseen valitun joukon tulisi ominaisuuksiltaan edustaa koko perusjoukkoa, tämä kuitenkin harvoin onnistuu täydellisesti. (Kananen 2008: 23.)

Kyselyn kysymykset on luotu tutkimuskysymysten pohjalta. Sanalliseen mittaamiseen liittyy sanojen tulkintaongelma, esimerkiksi miten määritellään joskus, usein tai harvoin. Käsitteiden tunnistamista helpottaa vaihtoehtojen järjestys kyselylomakkeessa. Kysymykset vaikuttavat kyselyn laatuun ja luotettavuuteen. Jokaisen vastaajan tulisi ymmärtää kysymys samalla tavoin. Kielen tulee olla ymmärrettävää ja selkeää, ilman erikoistermejä. (Kananen 2008: 23.)

Kyselylomake tulee suunnitella siten, että ensimmäiset kysymykset ovat vastaajalle helppoja ja herättävät vastaajan mielenkiinnon. Kyselylomakkeen suunnittelussa tulee ottaa huomioon lomakkeen ulkonäkö. Hyvin suunniteltu ja esteettinen lomake houkuttelee vastaamaan. Lomakkeen ulkoasu vaikuttaa myös tallennusvaiheen työmäärään. Kysymykset sekä muuttujien saamat arvot numeroidaan. Lomakkeen kysymykset on hyvä ryhmitellä aihealueittain. (Kananen 2008: 30–36.) Jaoimme kysymykset aihealueittain siten, että kysely etenee loogisesti. Kyselyn alussa selvitämme taustatiedot, joita ovat vastaajan tiimissä työskentelevien tehtävänimikkeet, päiväkodin nimi, lapsiryhmän koko ja ikätaso sekä millainen on päiväkotiryhmän monikulttuurisuustilanne lasten ja henkilökunnan osalta. Nämä kysymykset johdattelevat vastaajan luontevasti aiheeseen. Toisena aihealueena kyselyssämme on kaksikulttuuristen lasten tukeminen päivähoitossa, jota selvitämme avointen kysymysten avulla. Kolmas aihealue koskee päiväkodin työntekijöiden monikulttuurisuusosaamista sekä siinä esiintyviä kehittymistarpeita. Näitä selvitämme strukturoitujen kysymysten avulla. Lopuksi selvitämme tarvetta monikulttuurisuusosaamisen kehittämiseen työyhteisössä.

Avoimia kysymyksiä on kahdenlaisia: täysin avoimia tai suunnattuja/rajattuja. Huonosti rajattu kysymys voi tuottaa tutkimusongelman kannalta hyödyttömiä vastauksia. Olemme käyttäneet avoimia kysymyksiä kyselyssämme, sillä ne antavat laaja-alaista tietoa ilmiöstä, jota strukturoiduilla kysymyksillä ei voida saada. Jotta kysymykset antaisivat mahdollisimman kattavaa tietoa, on tärkeää että vastaaja ymmärtää kysymykset oikein, hänellä on kysymysten edellyttämää tietoa ja hän haluaa antaa kysymyksiin liittyvän tiedon. Näiden kolmen edellytyksen tulee täytyä kysymyksissä, jotta kyselytutkimus onnistuisi. (Kananen 2008: 25.)

Strukturoiduissa kysymyksissä annetaan valmiit vastausvaihtoehdot. Vastausten käsitteleminen on helppoa, sillä vastausvaihtoehdot numeroidaan. (Kananen 2008: 24–30.) Olemme käyttäneet kyselyssämme joitakin strukturoituja kysymyksiä. Koimme parhaaksi vaihtoehdoksi käyttää Stapelin asteikkoa selvittäessämme työntekijöiden näkemyksiä tämänhetkisestä monikulttuurisuusosaamisesta sekä monikulttuurisuuteen liittyvistä kehittämiskohteista. Stapelin asteikossa otetaan osa-alue tai asia kerrallaan, ja tähän vastataan valmiiksi laaditun asteikon avulla. Asteikossa vaihtoehtoja on viidestä kymmeneen. Laitoimme vastausvaihtoehdoksi myös en osaa/halua vastata. Kyseinen vastausvaihtoehto on tärkeä, sillä vastaaja ei ehkä tiedä asiasta mitään tai hän ei halua kertoa mielipidettään. Kyseisellä vastausvaihtoehdolla estämme sen, ettei vastaajan tarvitse vastata kysymykseen pakon edessä. Ongelmaksi nousee epäselvyys siitä, haluaako vastaaja vastata vai eikö hän oikeasti tiedä asiasta. Vastaajaa ei pidä pakottaa ottamaan kantaa asioihin, joista häneltä ei ole kokemusta tai näkemystä. (Kananen 2008: 24-30.)

Laadimme nettikyselyn Helsingin kaupungin päiväkoteihin saatuaamme tutkimusluvan Sosiaalivirastolta. Helsingin päivähoito on jaettu päivähoitoalueisiin seuraavanlaisesti: eteläinen Helsinki on jaettu kahteen päivähoitoalueeseen, keskinen Helsinki koostuu yhdestä päivähoitoalueesta, läntinen Helsinki on jaettu kolmeen, koillinen neljään ja itäinen kolmeen päivähoitoalueeseen. Kaakkoinen sekä pohjoinen Helsinki koostuvat kumpikin yhdestä päivähoitoalueesta. Esitestasimme kyselylomakkeen ystävällämme, joka työskentelee lastenhoitajana yhdessä Helsingin kaupungin päivähoiton yksiköistä.

Lähetimme nettikyselyn 50:een päivähoitopaikkaan. Listasimme Helsingin kaupungin suomenkieliset päiväkodit, ryhmäperhepäiväkodit sekä ostopäiväkodit yhdeksi listaksi ja

laskimme niistä keskiarvolukeman niin, että kullekin päivähoitoalueelle postitettiin suhteessa saman verran kyselyitä, jotta kukin alue tulee edustetuksi tasapuolisesti. Päiväkodit, joille kysely lähetettiin, valikoituivat todennäköisyyteen perustuvaan otantaan kuuluvan ositetun otannan avulla. Opinnäytetyössämme perusjoukolla tarkoitetaan Helsingin kaupungin päiväkoteja ja otosyksikkönä toimivat yksittäiset päiväkodit.

Tutkielmaa tehtäessä otoskoon vaikuttavat budjetti ja perusjoukko. Tutkielmassamme budjetti ei vaikuttanut otoskoon, sillä nettikyselystä ei aiheutunut kustannuksia. Mitä heterogeenisempi perusjoukko on, eli mitä erilaisempia tutkittavat yksiköt ovat, sitä suurempi otoksen tulee olla. Otoksoon kasvattamisella voidaan katsoa luotettavuuden lisääntyvän. Kato vaikuttaa tulosten luotettavuuteen negatiivisesti etenkin postikyselyissä, joissa vastausprosentti voi jäädä alhaiseksi. Otoksen tulisi olla riittävän suuri kestääkseen kadon vaikutukset. (Kananen 2010: 71–73.)

Todennäköisyysotannassa jokaisella perusjoukon yksiköllä on yhtä suuri todennäköisyys valikoitua otokseen. Ositetussa otannassa yksiköistä voidaan muodostaa osajoukkoja jonkin ominaisuuden mukaan, kuten ensin ryhmittelimme Helsingin päivähoitopaikat päivähoitoalueiden mukaan osajoukkoihin. Tämän jälkeen jokaisesta osajoukosta poimitaan otos satunnaisotannan avulla. Osittelun avulla saadaan varmistettua erilaisten ryhmien sama prosentuaalinen edustavuus otoksessa. (Kananen 2010: 75–77.)

Tekemäämme kyselyyn vastaa päivähoidon henkilökunta, yksin tai tiiminä. Kysely ei paljasta vastaajien henkilöllisyyttä. Kyselyssä selvitetään vain lapsiryhmän koko, ikätaaso ja henkilökunnan rakenne, joiden avulla vastaajaa on vaikea tunnistaa. Vastaaminen kyselyyn on vapaaehtoista.

Kaikkia otosyksiköitä ei aina tavoiteta tai ne eivät halua osallistua kyselyyn. Tavoittamattomien otosyksiköiden osalta kysely jää tällöin tekemättä ja tuloksen virhemahdollisuudet kasvavat. Viikon kuluttua kyselyn lähettämisestä lähetimme karhukirjeet niille päivähoitoyksiköille, jotka eivät olleet vastanneet kyselyyn. (Kananen 2010: 77.)

7 Tulokset

Seuraavassa kerromme opinnäytetyömme tulokset tutkimuskysymysten pohjalta. Ensin käsittelemme saamamme tulokset koskien päivähoidon tukea kaksikulttuurisille lapsille. Tämä osio käsittää kielen, kulttuurin sekä identiteetin tukemisen. Tämän jälkeen käsittelemme tuloksia päivähoidon henkilöstön monikulttuurisuusosaamisesta sekä kehittämistarpeista. Viimeisenä avaamme saamamme tulokset Moniku-hankkeen vaikutuksesta päiväkotien monikulttuurisuusosaamiseen sekä henkilöstön kokeman tarpeen Monikun kaltaisille hankkeille.

Kysely lähetettiin 50:een Helsingin kaupungin päivähoitoyksikköön. Vastauksia palautettiin kymmenen, jolloin vastausprosentti jäi 20 %:iin. Kyselyyn vastasi kokoonpanoltaan erilaisia tiimejä. Vastanneiden tiimien työntekijöistä 13 oli lastentarhanopettajia, kymmenen lastenhoitajia, kaksi erityislastentarhanopettajia, kaksi oppisopimusopiskelijoita, yksi työllistetty, viisi lähihoitajia ja yksi työharjoittelija.

Kuvio 1. Kyselyyn vastanneiden päiväkotien henkilöstön lapsiryhmät

Kyselyyn vastasi kymmenen tiimiä, jolloin saimme tiedot kymmenestä lapsiryhmästä. Kyselyyn vastanneista tiimeistä kaksi työskenteli alle 3-vuotiaiden lasten parissa, kolme 3-5-vuotiaiden ryhmässä, kolme esikouluryhmässä, sisarusryhmässä ei yhtään ja jossakin muussa kaksi tiimiä.

Saamiemme tietojen, eli lapsiryhmän henkilökuntarakenteen ja lapsiryhmän ikätason, perusteella arvioimme lapsiryhmien koot sekä lasten kokonaismäärän kyseisissä kymmenessä lapsiryhmässä. Asetuksessa lasten päivähoidosta määrätään, että päiväkodissa tulee hoito- ja kasvatustehtävissä olla yksi kelpoisuuden omaava henkilö enintään neljää alle 3-vuotiasta lasta kohden ja yksi kelpoisuuden omaava henkilö enintään seitsemää kolme vuotta täyttänyttä lasta kohden (Asetus lasten päivähoidosta 16.3.1973/239 6 §).

Lapsiryhmien koot vaihtelivat välillä 12–21 lasta. Lapsimäärä ryhmissä on yhteensä tällöin noin 180. Tähän määrään suhteutimme kyselystä saamamme kaksikielisten lasten kokonaismäärän, joka oli 54. Täten, arviolta 30 % kyselyyn vastanneiden tiimien ryhmien lapsista on kaksikielisiä. Kaksikielisillä perheillä tarkoitimme kyselyssä perheitä, joissa ainakin toinen vanhemmista puhuu muuta kuin suomen tai ruotsin kieltä. Eri kielten kirjo päivähoidossa on laaja. Kaksikielisten lasten toiseksi äidinkieleksi vastaajat mainitsivat seuraavat kielet: englanti, somalia, arabia, kiina, eesti, armenia, portugali, italia, vietnam, bunjabi, swahili, nepali, venäjä, makedonia, saksa, thai, kurdi, romanian, espanja, ranska ja urdu.

7.1 Päivähoidon tuki kaksikulttuurisille lapsille

Vastaajat olivat ymmärtäneet kysymyksen kaksikulttuuristen lasten tukemisesta ryhmässä eri tavoin. Suurimmassa osassa vastauksista kerrottiin, kuinka päivähoidossa tuetaan kaksikulttuuristen lasten suomen kieltä. Vain muutama vastaaja kertoi lapsen toisen kielen tukemisesta päiväkodissa. Lapsen toisen kulttuurin tukeminen sen sijaan oli näkyvä osa useimpien päivähoitoryhmien arkea. Lapsilla on mahdollisuus tuoda toista kulttuuriaan osaksi päiväkodin arkea monin eri tavoin.

Päiväkodeissa kartoitetaan kaksikulttuuristen lasten suomenkielen tasoa eri menetelmin ja tarvittaessa järjestetään kieltä tukevaa toimintaa. Puolet vastaajista kertoi, että suomen kielen kehitystä tuetaan arjessa kuvin, lauluin ja loruin sekä nimeämällä asioita ja esineitä. Leikin tärkeydestä lapsen kielen kehitykselle kirjoitti 20% vastaajista. Eräs vastaaja kertoi kielen kehityksen saavan tukea yhteisissä keskustelutilanteissa kuten aamupiirissä ja pelien muodossa. Lapsen kielen kehitystä tuetaan ohjaamalla lasta selkeällä, tarkentavalla puheella. 40% vastaajista kertoi kaksikulttuurisilla lapsilla olevan

mahdollisuus osallistua S2 eli suomi toisena kielenä -pienryhmätoimintaan, jossa lapsen suomen kieli saa erityistä tukea. 20% vastaajista piti tärkeänä, että toiminnassa huomioidaan, ettei kaksikulttuurisuudesta tehdä poikkeavaa, vaan se on osa arkea.

Suurimmassa osassa vastauksia pidettiin tärkeänä, että lapsen toisesta äidinkielestä ja kulttuurista ollaan kiinnostuneita, mikä osoitetaan muun muassa kuuntelemalla toisen kulttuurin musiikkia ja puhumalla kulttuuriin liittyvistä juhlista.

Aamupiiritilanteissa joskus puhutaan lasten kanssa eri kulttuuriin liittyvistä tavoista, on opeteltu sanomaan ”hyvää huomenta” englanniksi yms. (Vastaaja 9)

Eräässä kyselyyn vastanneista päiväkodeista järjestetään saametuokioita noin kolme kertaa viikossa. Tuokioissa lapsilla voi olla mukanaan oma aapinen ja he saavat tehtäväkseen erilaisia tehtäviä saameksi. Yksi vastaaja kertoi päivähoitossa huomioitavan lapsen kulttuuriin liittyvät tavat ja käytännöt esimerkiksi ruokailuissa ja wc-käytännöissä. Vanhempien toiveita kunnioitetaan muun muassa kirkkoon osallistumisesta ja valokuvauksesta. Henkilökunta hankkii tarvittaessa tietoa eri kulttuureista. Yksi vastaajista kirjoitti keskusteluissa vanhempien kanssa puhuttavan lapsen toisesta kulttuurista ja äidinkielen säilyttämisen tärkeydestä.

Eräässä päiväkodissa vietetään teemapäiviä leikin muodossa, esimerkkinä he kertoivat seikkailut eli ”passileikin” eri maihin ja kulttuureihin. Päiväkodissa on leikitty eri maista kotoisin olevia ulkoleikkejä ja keskitytty erityisesti niihin maihin, jotka liittyvät päiväkodin lapsiin. Vastausten mukaan yhdessä päiväkodissa vietetään päiviä, jolloin lapsi saa tuoda jotain kotoa tai kotimaastaan ja esitellä sen muille.

Vastausten mukaan kaksikielisen lapsen identiteetin kehitystä tuetaan kuuntelemalla lasta, puhumalla eri kulttuureista ja kannustamalla lasta keskusteluun lähes kaikissa vastanneissa päiväkodeissa. 20% vastanneista kertoi tärkeäksi hyväksyä lapsi omana itsenään. Eräässä päiväkodissa kaksikielisiä lapsia kannustetaan leikkiin toisten lasten kanssa kielen kehityksen edesauttamiseksi. Kyselyyn vastanneet pitivät tärkeänä, että lapsen toisesta äidinkielestä ja kulttuurista ollaan kiinnostuneita päivähoitossa ja lapselle annetaan mahdollisuus käyttää molempia kieliään.

On tärkeää, että kaksikieliselle lapselle annetaan aikaa tehdä itsensä ymmärretyksi ja pidetään tarvittaessa tämän puolia. (Vastaja 6)

Lasten kanssa puhutaan eri kulttuureista päiväkodissa ja kulttuurista johtuvaan kiusaamiseen puututaan heti. 40% vastanneista kertoi identiteetin tukemiseen liittyvinä asioina, että lapset voivat tuoda muun muassa omia kirjojaan päiväkotiin tai heiltä voidaan kysellä esimerkiksi kuinka hyvää huomenta sanotaan heidän toisella äidinkielellään. Eräästä päiväkodista kerrottiin heillä järjestettävistä kansainvälisyysviikoista, jolloin päiväkodissa opetellaan lauluja eri kielillä, nähdään lasten tuomia erilaisista kulttuureista tulleita tavaroita, tutustutaan eri maiden tapoihin, ruokiin, soittimiin ja valokuviin. Näin osoitetaan arvostusta eri kulttuureita kohtaan, mikä on tärkeää kaksikielisen lapsen identiteetin kehitykselle.

Kysyttäessä tuesta kaksikulttuurisille lapsille, joiden toinen vanhempi on syntyperäinen suomalainen ja toinen maahanmuuttanut, kertoivat vastaajat seuraavaa:

Esimerkiksi kysytään, mikä jokin tietty sana on lapsen toisella kotikielellä, joskus lapset laulavat lasten lauluja toisella kotikielellä tai esittelevät kyseisellä kielellä kirjoitettuja kirjoja. (Vastaja 2)

Kuudessa vastauksessa kymmenestä todettiin, ettei lapsen toista kuin suomen kieltä tueta päivähoitossa lainkaan. Eräs vastaajista totesi kysymykseen, että päivähoiton tehtävä on tukea lapsen suomenkielen kehittymistä.

Resurssien vähyys ajaa keskittymään kokonaan suomen kielen taidottomiin ja heidän suomenkielen oppimiseen. Kun lapsi puhuu suomea toisena kielenään, emme valitettavasti ole tukeneet toista kieltä paljoakaan. Vasussa keskustelimme toisen kielen tärkeydestä ja tuemme vanhempaa jatkamaan oman kielensä puhumista. (Vastaja 10)

Eräässä päiväkodissa lapsen toisen äidinkielen tukemisessa on huomioitu lapsen vanhemmat tärkeänä kieliperinnön siirtäjänä. Vastaja kertoi kehottavansa kaksikulttuurisen lapsen toista vanhempaa käyttämään omaa äidinkieltään lapsen kanssa ja esimerkiksi lukemaan satuja omalla kielellään.

7.2 Helsingin päivähoiton monikulttuurisuusosaaminen ja kehittämistarpeet

Kyselyyn vastanneet kokivat parhaaksi osaamisalueekseen monikulttuurisuusosaamista kartoittavassa kysymyksessä tulkkauspalveluiden hyödyntämisen ja yhteistyön tulkkien kanssa. Tähän liittyvän osaamisen erittäin hyväksi koki viisi ja hyväksi neljä tiimiä. Vain yksi vastaaja koki, ettei heidän tiimissään ole tulkkauspalveluiden hyödyntämisestä ja yhteistyöstä tulkkien kanssa lainkaan osaamista. Päiväkotien tiimeissä koettiin olevan vähiten monikulttuurisuuteen liittyvää kouluttamisosaamista. Viisi vastaajaa arvioi tiimeissään olevan tähän liittyvää osaamista vähän. Kokonaisuudessaan kyselyyn vastanneet kokivat tiimiensä työntekijöiden monikulttuurisuusosaamisen hyväksi.

Taulukko 1. Päivähoidon työntekijöiden monikulttuurisuusosaaminen.

Kuinka kuvailisitte tiiminne työntekijöiden monikulttuurisuusosaamista?					
	Ei lainkaan	Vähän osaamista	Hyvä	Erittäin hyvä	En osaa/halua vastata
S2 -kielen opettamisen menetelmät	0	2	5	3	0
Kulttuuri- ja uskonto-tuntemus	0	3	7	0	0
Yksityiselämän tuoma kokemus	1	3	6	0	0
Työelämän kautta tullut kokemus	0	2	7	1	0
Työskentely osaamisalueeseen liittyvissä verkostoissa	0	3	7	0	0
Yhdenvertaisuuslain tuntemus	1	3	5	1	0
Monikulttuurisuuteen liittyvä kouluttamisosaaminen	1	5	3	1	0
Tulkkauspalveluiden hyödyntäminen ja yhteistyö tulkkien kanssa	1	0	4	5	0

Suurin tarve vastanneiden tiimeissä koettiin olevan monikulttuurisuuteen liittyvälle kouluttamisosaamiselle. Neljä tiimiä arvioi tarpeen suureksi ja neljä arvioi tarvetta olevan jonkin verran. Vähiten tarvetta oli tulkkauspalveluille, joille viisi tiimiä arvioi olevan vain vähän tarvetta. Yksi tiimi ei kokenut tarvitsevansa lainkaan tulkkauspalveluihin liittyvää osaamista. Kokonaisuudessaan päiväkotien tiimit kokivat vastausten mukaan jonkin verran tarvetta monikulttuurisuusosaamiselle.

Taulukko 2. Päivähoidon työntekijöiden kokemus lisäkoulutuksen tarpeesta

Minkälaista monikulttuurisuusosaamista tiimissänne tarvittaisiin tällä hetkellä lisää?					
	Ei tarvetta	Vähän tarvetta	Jonkin verran tarvetta	Suuri tarve	En osaa/halua vastata
S2 -kielen opettamisen menetelmät	1	1	7	1	0
Kulttuuri- ja uskonto-tuntemus	0	2	6	2	0
Yksityiselämän tuoma kokemus	0	2	6	1	1
Työelämän kautta tullut kokemus	0	3	5	1	1
Työskentely osaamis-alueeseen liittyvissä verkostoissa	0	3	6	1	0
Yhdenvertaisuuslain tuntemus	0	3	5	2	0
Monikulttuurisuuteen liittyvä koulutusosaaminen	0	2	4	4	0
Tulkkauspalveluiden hyödyntäminen ja yhteistyö tulkkien kanssa	1	5	3	0	1

Kyselyyn vastanneiden päiväkotien tiimeissä koettiin olevan myös muuta monikulttuurisuusosaamista. Muuta osaamista oli muun muassa kielitaito. Yksi vastanneista tiimeistä mainitsi osaamiseksi muutaman työntekijän asumisen ulkomailla, minkä koettiin mahdollistavan parempi kommunikointi osan vanhempien kanssa. Vastanneen päiväkodin tiimin mukaan olisi tärkeää, että kaikilla vanhemmilla olisi mahdollisuus tietää lapsen päivästä päiväkodissa.

Muuta monikulttuurisuusosaamista kartoittavassa kysymyksessä yksi tiimi mainitsi muuksi osaamiseksi tiimin työntekijän varttumisen monikulttuurisessa ympäristössä, jossa jokainen lapsi oli ollut eri maasta. Tämän koettiin auttavan samastumisessa eri kulttuurista tulevan lapsen arkeen ja vaikuttavan täten myös työntekijän toimintaan. Yhdessä päiväkodissa kerrottiin olevan saamelaista asiantuntijuutta. Muuksi monikulttuurisuusosaamiseksi vastauksista nousivat vahvuus hoitaa arkiasioita englannin kielellä sekä harrastusten kautta tullut tieto ja kokemus vieraista kulttuureista. Yhden tiimin työntekijä oli lukenut sivuaineenaan monikulttuurisuuskasvatusta.

Kyselyssä monikulttuurisuusosaamisen lisätarvetta kartoittavien strukturoitujen kysymysten lisäksi kysyimme avoimella kysymyksellä muuta monikulttuurisuuteen liittyvää osaamisen tarvetta. Mainittuja asioita olivat rohkeampi kommunikointi sekä ymmärrys vanhempia kohtaan, joille puhuminen koettiin vaikeaksi. Avoimuus eri kulttuureita kohtaan koettiin myös lisäosaamisen kohteeksi. Aika oli yksi tekijä, minkä koettiin vaikuttavan monikulttuurisuusosaamiseen.

Kolmen aikuisen ja 21 lapsen ryhmässä ei pääse tarpeeksi ottamaan pienryhmä-tuokioita, kun aamussa on 2 ja iltapäivässä 2 eikä loppuryhmää voi jättää yhdelle. Ryhmässä on aina erityistukea vaativia muitakin lapsia ja aikuisten poissaoloihin ei hankita sijaista. Ehdottomasti ainakin täysin maahanmuuttajataustaisen perheen lapsen pitäisi olla kahdella paikalla tai muuten pienentää monikulttuurista ryhmää, jotta S2 opetukseen olisi resurssit panostaa paremmin. (Vastaaaja 10)

Kysyimme miten henkilökunnan toimintaedellytyksiä voitaisiin tukea ryhmissä, joissa on paljon monikulttuurisen taustan omaavia lapsia. Yksi kyselyyn vastanneista tiimeistä mainitsi toimintaedellytysten tukemistavoiksi uusien työmenetelmien oppimisen ja kehittämisen sekä toiminnan rakentumisen niiden mukaan. Muita vastauksia olivat koulutustilaisuuksiin osallistumisen mahdollistaminen sijaisia palkkaamalla sekä S2-opetukseen liittyvät pelit ja muu aineisto. Yksi vastanneista tiimeistä koki S2-opettajan tuen korvaamattomaksi. Koulutusten lisäämisen ja S2-opettajan konsultaation koettiin lisäävän henkilökunnan toimintaedellytyksiä.

Materiaalien lisäämisellä päiväkoteihin, järjestämällä kehittämisiltoja teemoinaan kulttuurit ja samanarvoisuus sekä lisäämällä kulttuuritietoisuutta voitaisiin yhden tiimin mukaan parantaa työntekijöiden toimintaedellytyksiä. Muiksi tiimien toimintaedellytyksiä parantaviksi asioiksi kerrottiin ryhmäkokojen pienentäminen tai lastentarhanopettajan antaman S2-opetuksen mahdollistaminen muutoin, työn suunnittelun mahdollistaminen ja aiheeseen perehtyminen, kouluttautumisen mahdollisuus, S2-opettajan saataavuus tarvittaessa, aikuisten riittävä määrä, eri kulttuureista olevien avustajien työskentely ryhmissä sekä resurssien lisääminen suunnitteluun, toiminnan toteutukseen ja arviointiin.

7.3 Moniku-hanke päivähoitossa

Selvitimme kyselyssämme Moniku-hankkeen tuomaa hyötyä päiväkotien monikulttuurisuusosaamiselle sekä lisätarvetta samankaltaisille hankkeille. Osa kyselyyn vastanneiden päiväkotien tiimeistä koki Moniku-hankkeen vahvistaneen monikulttuurisuusosaa-

mistaan, kun taas osan mukaan hankkeella ei ole ollut vaikutusta monikulttuurisuusosaamiseen. Ne tiimit, jotka kokivat Moniku-hankkeesta olleen hyötyä osaamiselleen, mainitsivat uudet työmenetelmät sekä ymmärryksen S2-opetukseen hyödyllisiksi hankkeen tuomiksi eduiksi.

Koulutusta ja muutenkin tietoa on enemmän ja oma kiinnostus on vain kasvanut asiaa kohtaan. (Vastaja 2)

Hyödyiksi mainittiin myös koulutukset, asioiden esille tuominen sekä tiedon ja taidon karttuminen. Tiedon jakaminen koko henkilökunnan kesken koettiin ongelmalliseksi.

Koulutuksiin osallistuminen ei aina ole onnistunut tai tiedonkulku ollut paras mahdollinen. Hanke ei tavoittanut suoraan jokaista työntekijää. (Vastaja 4)

Monikun kaltaisille hankkeille koettiin olevan lisätarvetta. Monikulttuurisuus koettiin olevan osa arkipäivää ja siihen tulisikin paneutua enemmän päivähoidossa. Yksi vastaajista ehdotti, että monikulttuurisuutta voisi käsitellä työyhteisöjen yhteisillä työntekijäpäivillä.

Monikulttuurisuus ja siihen liittyvät menetelmät pitäisi päivittää vasuun tarkemmin. Tietoa et saa koskaan liikaa. (Vastaja 4)

Yhdeksässä kymmenestä vastauksesta Monikun kaltaisille hankkeille koettiin olevan lisätarvetta. Toiveena oli, että olemassa oleva taso säilyisi ja aihetta pidettäisiin vireillä koko ajan.

7.4 Yhteenveto tuloksista

Kaikkien kyselyyn vastanneiden tiimien lapsiryhmässä oli ainakin yksi kaksikulttuurisessa perheessä elävä lapsi. Kaksikulttuurisuutta tuetaan Helsingin kaupungin päivähoitossa, mutta resurssien vähyyys vaikuttaa tuen määrään. Henkilökunta kokee, että resursseja tulisi olla enemmän, jotta monikulttuuristen lasten identiteettiä ja kaksikulttuurisuuteen kasvamista olisi mahdollista tukea nykyistä enemmän. Tärkeäksi tekijäksi nousi erityisesti lisätarve pienryhmätoiminnalle. Monikulttuurisuutta kehittäville hankkeille sekä monikulttuurisuusosaamiselle koetaan olevan lisätarvetta esimerkiksi henkilöstön koulutusten muodossa. Lasten kielen kehitystä tuetaan pääosin arjessa kuvin, lauluin, loruin, leikein sekä ohjaamalla lasta selkeällä tarkentavalla puheella, erottamat-

ta sitä erilliseksi osaksi toimintaa. Kielen kehityksen tukeminen keskittyy pääosin lasten suomen kielen tukemiseen. Päivähoidon työntekijöiden kiinnostuneisuus lapsen toista äidinkieltä ja kulttuuria kohtaan sekä kunnioitus kaksikulttuurisen perheen omia tapoja ja toiveita kohtaan koettiin tärkeäksi.

Kyselyyn vastanneet pitivät merkityksellisenä, että lapsen toisesta äidinkielestä ja kulttuurista ollaan kiinnostuneita päivähoitossa ja lapselle annetaan mahdollisuus käyttää molempia kieliään. Lapsia kannustetaan keskusteluun ja heidän kanssaan puhutaan eri kulttuureista. Lapsi hyväksytään sellaisena kuin hän on. Kun lapsi on perheestä, jossa toinen vanhempi on suomalainen ja toinen maahanmuuttanut, lapsen identiteetin kehitystä tuetaan esimerkiksi käyttämällä sanoja lapsen toisella kielellä. Identiteetin kehitystä tuetaan olemalla kiinnostuneita lapsen toisesta äidinkielestä ja kulttuurista ja antamalla heille mahdollisuus tuoda itselle tärkeitä asioita mukanaan päiväkotiin ja tutustutaan yhdessä eri maiden kulttuureihin.

Kyselyyn vastanneissa päiväkotien tiimeissä monikulttuurisuusosaaminen koetaan pääosin hyväksi, mutta lisätarvetta sille on jonkin verran. Joissakin päiväkodeissa oli lisäksi muuta osaamista monikulttuurisuuteen liittyen, esimerkiksi elämän mukanaan tuomaa kokemusta, joka liittyi esimerkiksi opiskeluun tai asumiseen monikulttuurisessa ympäristössä. Tiimeiltä nousi ehdotuksia henkilökunnan toimintaedellytysten tukemiseksi ryhmissä, joissa on paljon monikulttuurisen taustan omaavia lapsia. Ehdotukset liittyivät muun muassa työmenetelmien kehittämiseen, S2-opettajan konsultaatioon, kehittämisiltoihin sekä ryhmäkokojen pienentämiseen.

Suurin osa päiväkodeista koki Moniku-hankkeesta olleen hyötyä monikulttuurisuusosaamista ajatellen. Yksi tiimi koki tiedon siirtymisen työntekijältä toiselle ongelmalliseksi. Parannusehdotuksena aiempiin käytäntöihin nostettiin esiin muun muassa monikulttuurisuuteen liittyvien menetelmien päivittäminen tarkemmin varhaiskasvatussuunnitelmaan.

8 Johtopäätökset

Opinnäytetyössä on tarkasteltu kuinka Helsingin kaupungin päivähoido tukee kaksikielisen lapsen identiteetin kehittymistä ja kaksikulttuurisuuteen kasvamista sekä kaksikulttuurisen lapsen toista äidinkieltä, kun kyseessä on lapsi, jonka äidinkielet ovat suomi ja jokin muu. Tässä luvussa käsittelemme opinnäytetyön tulosten pohjalta tekemämme johtopäätökset.

Tuloksemme antavat Familia Clubille tietoa siitä, kuinka kaksikielisiä lapsia, joiden äidinkielet ovat suomi ja toinen kieli, tuetaan Helsingin kaupungin päivähoidossa tällä hetkellä. Kun puhutaan kielen tukemisesta, päiväkodeissa keskitytään suomen kielen tukemiseen. Osassa päiväkoteja maahanmuuttanutta vanhempaa kannustetaan puhumaan omaa äidinkieltään lapselle ja siirtämään kotimaansa kulttuuria. Päivähoidolla ei ole riittävästi resursseja kaksikulttuuristen lasten toisen kielen ja kulttuurin tukemiseen.

Seuraavassa esittelemme vastaukset tutkimuskysymykseen tuesta kaksikielisen lapsen identiteetin kehittymiselle ja kaksikulttuurisuuteen kasvamiselle Helsingin kaupungin päivähoidossa. Vastauksista nousi identiteetin kehityksen kannalta tärkeäksi se, että lapsen toisesta äidinkielestä ja kulttuurista ollaan kiinnostuneita ja lapselle annetaan mahdollisuus käyttää molempia kieliään päivähoidossa. Lapselle tulee antaa mahdollisuus tuoda toista kulttuuriaan näkyväksi osaksi päiväkodin arkea esimerkiksi lelujen ja satukirjojen muodossa. Lapsia kannustetaan keskusteluun ja heidän kanssaan puhutaan eri kulttuureista. Päiväkodeissa tutustutaan yhdessä lasten kanssa erilaisiin kulttuureihin. On tärkeää, että lapsi hyväksytään sellaisena kuin hän on. Päivähoidossa resurssien vähyyys vaikuttaa kaksikielisten lasten tuen määrään. Vastauksista selvisi, että kaksikielisten lasten kielen kehitystä tuetaan päivähoidossa muun muassa käyttämällä kyseisen lapsiryhmän äidinkieliä lauluissa ja loruissa, mutta tämä riippuu paljolti päiväkodin henkilökunnan aktiivisuudesta. Kasvatusalan toimijoilla on tärkeä rooli monikulttuurisuuden välittämisenä osana jokapäiväistä elämää.

Toisena tutkimuskysymyksenämme oli lapsen toisen kielen tukeminen päivähoidossa, kun lapsi on perheestä, jossa toinen vanhempi on suomalainen ja toinen maahanmuuttanut. Lapsen identiteetin kehitystä tuetaan esimerkiksi käyttämällä sanoja lapsen toisella kielellä. Alle puolessa vastanneiden tiimien lapsiryhmissä kyseisenlaisten perhei-

den lasten toista äidinkieltä ei tueta lainkaan. Tämä on ymmärrettävää, sillä päivähoiton tehtäviin ei kuulu eri kielien opettaminen. Eräässä vastauksessa kerrottiin, että päivähoiton henkilökunta kannustaa perheitä tukemaan lapsen molempia kieliä ja välittämään lapselle maahanmuuttaneen vanhemman kulttuuria. Vastuu lapsen oman äidinkielen ja kulttuurin säilyttämisestä varhaiskasvatussuunnitelman mukaan on ensisijaisesti perheellä itsellään (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2007: 39).

Kaiken kaikkiaan kaksikielisen lapsen identiteetin kehittymistä ja kaksikulttuurisuuteen kasvamista tuetaan päivähoiton arjessa päivittäin, mutta lapsen toista kieltä ei tueta suunnitelmallisesti. Tuki on vaihtelevaa ja vähäistä. Lapsen toisen kielen käyttäminen jää muutamiin sanoihin.

Saamiemme tulosten perusteella voidaan todeta, etteivät päivähoiton palvelut ole riittäviä ajatellen kaksikulttuuristen lasten tuen tarvetta. Tämä osoittaa Familia Clubin kehitteillä olevien kielikerhojen tärkeyden. Kerhojen tarpeesta kertovat myös lukuisat yhteydenotot päivähoitolta Familia Clubiin koskien lasten kielikerhoja. Familia Clubin tavoitteena on tehdä kerhotoiminnalle oma opetussuunnitelma, jossa voidaan hyödyntää kyselymme avulla saatuja tietoja. Tulevissa kerhoissa voidaan käyttää apuna saamiemme käytännön esimerkkejä siitä, kuinka lapsen kielen ja identiteetin kehitystä voidaan tukea. Kerhotoiminnalle tehtävä opetussuunnitelma tekee toiminnasta tavoitteellista. Kielikerhoista on hyötyä paitsi kaksikulttuurisille perheille, myös päivähoitolle. Päivähoiton henkilöstö voi jatkossa ohjata perheitä Familia Clubin yhteyteen perustettavan toimintakeskuksen palveluihin. Päivähoiton henkilökunta saa myös toimintakeskuksesta tietoa tavoista tukea perheitä.

Perheiden on tärkeä tietää toisen kulttuurin tukemisen merkityksestä ja sen vaikutuksesta lapsen identiteetin kehitykselle. Vanhemmilla tulisi olla myönteinen suhtautuminen kaksikielisyyteen sekä heidän tulisi tehdä tietoinen päätös toisen äidinkielen käyttämisestä ja säilyttämisestä lapsen elämässä. Toisen kulttuurin välittymisen tulee olla suunnitelmallista ja tietoista, jotta lapsi voi omaksua molemmat kulttuurinsa yhtä vahvoina ja arvokkaina. Päivähoiton tavoitteena on tukea päivähoitossa olevien lasten koteja näiden kasvatustehtävässä ja yhdessä kotien kanssa edistää lapsen persoonallisuuden tasapainoista kehitystä (Laki lasten päivähoitosta 25.3.1983/304 2§).

9 Pohdinta

Asetimme opinnäytetyöprosessin alussa itsellemme oppimistavoitteita. Prosessi lisäsi ammatillisia valmiuksiamme työskennellä varhaiskasvatuksessa sekä monikulttuuristen perheiden parissa. Se on vahvistanut taitojamme tukea monikulttuuristen lasten kehitystä. On tärkeää huomioida lapsen molemmat kulttuurit tasavertaisina. Se, että lapselle annetaan mahdollisuus kertoa omasta kulttuuristaan, tukee hänen identiteettiään ja kehitystään sekä antaa tunteen siitä, että hän on arvokas juuri sellaisena kuin on. Toisen kielen ja kulttuurin huomioiminen tulisi olla osa päivähoidon arkea, jolloin lapsi saa kasvaa ja kehittyä samanarvoisena toisten kanssa. Monikulttuurisuuden päivähoitossa tulisi olla kulttuurien tasa-arvoista rinnakkaineloa.

Tasavertainen ja ihmisarvoa kunnioittava kohtelu sekä ihmisoikeuksien puolustaminen ja hyvinvoinnin lisääminen kuuluvat sosiaalialan ammattieettiseen periaatteisiin. Me toivomme, että opinnäytetyömme saisi ajattelemaan eri kulttuurien yhteiseloja mahdollisuutena ja rikkautena. Monikulttuurisuutta tulisi käsitellä lasten kanssa, vaikkei lapsiryhmässä olisikaan monikulttuurisia lapsia, sillä se koskettaa meitä jokaista tavalla tai toisella.

Opinnäytetyö on lisännyt tietämystämme kaksikulttuurisista perheistä ja lapsista. Osaamme työssämme ottaa huomioon asiakasryhmän tarpeet ja ohjata heitä palveluihin sekä kehittää toimintaa vastaamaan kaksikulttuuristen perheiden tarpeita. Ammatillisuuteen kuuluu tietoisuus ajankohtaisista asioista. Tämä edesauttaa uusien toimintatapojen kehittämistä työyhteisössä. Kun työntekijä on tietoinen tämän hetkisestä tilanteesta, hän pystyy tarkastelemaan kokonaisuutta työn kehittämisen kannalta. Tämän vuoksi ammattitaidon kehittäminen on merkittävä osa työtä sosiaalialalla. Sosiaalialan ammattihenkilön tulee osata arvioida työprosessia ja kehittää sitä palvelutarpeen arvioinnista palvelujen vaikutusten arviointiin. Tämä tapahtuu yhdessä asiakkaiden ja eri alojen asiantuntijoiden kanssa. (Kananoja yms. 2010: 323.)

Tiedonkeruumenetelmän valinta ei ollut itsestäänselvyys. Mietimme ensin, että keräisimme tietoa haastatteluin. Päädyimme kyselylomakkeeseen saadaksemme tietoa mahdollisimman monesta eri päivähoitoyksiköstä. Vastausprosentti jäi kuitenkin alhaiseksi. Lähetimme kyselyn 50:een päiväkotiin, joista kymmenen vastasi. Tähän on voinut vaikuttaa kiire päivähoitoyksiköissä tai mielenkiinnon puute. Oman kokemuksemme

kautta tiedämme kuinka kiireistä päivähoiton arki voi olla. Voi myös olla, ettei kysely ole tavoittanut kaikkia aiheesta kiinnostuneita sähköpostiosoitteen ollessa yhteinen kaikille yksikön työntekijöille. Yksi vastaajista kertoi kysymysten olleen haasteellisia, muttei mahdollisia vastata. Kyselymme sisälsi paljon avoimia kysymyksiä, mikä saattoi osaltaan vaikuttaa alhaiseen vastausprosenttiin. Saimme tiedon eräältä vastaamatta jättäneeltä, ettei kysely kosketa heidän yksikköään, koska heillä ei sillä hetkellä ollut monikulttuurisia lapsia. Mielestämme monikulttuurisuuskasvatus kuuluu kaikille ja sitä tulisi pohtia ja kehittää. Se, ettei ryhmässä ole kyseisellä hetkellä monikulttuurisia lapsia, ei tarkoita sitä, ettei aihe koskettaisi myös näitä ryhmiä. Vastauksia tarkastellessamme ja johtopäätöksiä tehdessämme päiväkodit eivätkä lapsiryhmät ole tunnistettavissa. Turvasimme luottamuksellisuuteen liittyvät asiat miettimällä kyselyä tehtäessä, etteivät kysymykset riko päiväkotien vaitiolovelvollisuutta ja ettemme kysy heiltä liian arkaluonteisia asioita. Kyselyn sisältämät tunnistetiedot olivat päiväkodin nimi ja lapsiryhmän ikätaso. Päiväkodin nimeä tarvitsimme ositetun otannan toteutumiseksi.

Huomasimme jälkeenpäin, että kysymysten asettelussa olisi ollut kehitettävää. Kun kyse on pitkästä prosessista, voi helposti sokeutua omalle tekstile. Näin kävi kyselylomakkeemme kanssa. Kysymykset tuntuivat meistä itsestämme selkeiltä. Kyselymme oli melko laaja. Analysoidessamme tuloksia palasimme kyselyyn ja totesimme, että se olisi voinut olla tiiviimpi. Kysymyksistä yksi selvitti suoraan aihetta, jota halusimme tutkia. Muiden kysymysten avulla saimme tärkeää tietoa monikulttuurisuustilanteesta ja päivähoidon henkilöstön osaamisesta monikulttuurisuuteen liittyen. Saatuamme vastaukset, pohdimme niiden luotettavuutta, johon on saattanut vaikuttaa kiire vastaushetkellä. Tämän vuoksi vastaukset ovat voineet jäädä suppeiksi. Emme myöskään voi tietää onko kyselyyn vastannut tiimi vai yksi työntekijä. Jos vastauksen on antanut yksi henki-

lö, vastaus on yksipuolisempi. Pyytämällä työntekijöitä vastaamaan tiimeinä, halusimme saada monipuolisen ja eri näkökulmat kattavan näkemyksen. Tarkoituksena oli myös saada aikaan keskustelua tiimeissä kyselyn aiheista.

Prosessin aikana olemme huomanneet epäkohtia kaksikulttuurisille lapsille ja perheille suunnatuissa palveluissa. Totesimme johtopäätöksissämme, että palveluja kaksikulttuurisille lapsille, joiden kielet ovat suomi ja jokin muu, tulisi olla enemmän. Kielikerhoille on siis tarvetta. Työllämme edesautamme kaksikulttuurisille lapsille ja perheille suunnattujen palvelujen kehittämistä omalta osaltamme. Toivomme, että projektin käynnistyttyä kahden kulttuurin lasten toista äidinkieltä ja kulttuuria tuettaisiin enemmän, kielikerhojen toiminta vakiintuisi ja olisi organisoitua sekä tavoitteellista.

Olemme tehneet yhteistyötä eri alojen ammattilaisten kanssa. Yhteistyökumppaneihin kuuluvat päivähoiton henkilöstö sekä monikulttuurisuusyhdistys Familia Club ry:n työntekijät. Opinnäytetyöprosessi opetti myös tärkeää työn suunnittelua sekä ryhmätyötaitoja. Pohdimme kuinka tärkeää olisi, että eri alojen työntekijät olisivat tietoisia erilaisista palveluista ja voisivat tehdä yhteistyötä asiakkaiden edun saavuttamiseksi. Tulevaisuudessa haluaisimme tietää miten toimintakeskus on tavoittanut ja palvellut eri sosiaalialan toimijoita sekä millaisiksi perustettavan toimintakeskuksen asiakkaat ovat toimintakeskuksen palvelut kokeneet.

Kartoitimme millaista monikulttuurisuusosaamista päivähoiton henkilöstöllä tällä hetkellä on ja millaiselle osaamiselle olisi lisätarvetta. Saamamme tieto on tärkeää, jotta Familia Club tietää millaisesta osaamisesta päivähoiton henkilöstöllä on tällä hetkellä puutetta ja kuinka tulevassa toimintakeskuksessa voidaan tukea ja kouluttaa päivähoiton henkilöstöä. Kartoitimme kyselyn avulla myös Moniku-hankkeen tuomaa hyötyä päivähoiton henkilöstölle ja heidän kokemaansa lisätarvetta vastaavanlaisille hankkeille. Lähes kaikki kyselyyn vastanneet kokivat hankkeesta olleen hyötyä monikulttuurisuusosaamiselle. Vastauksista selvisi, ettei Moniku-hanke ollut tavoittanut kaikkia päivähoiton työntekijöitä. Tulevia hankkeita ajatellen tulisi kiinnittää erityistä huomiota siihen, että tieto tavoittaa kohderyhmän. Vastaaville hankkeille koettiin olevan lisätarvetta.

Koimme kyselyn tulosten analysoinnin mielenkiintoiseksi ja saamamme tulokset hyödyllisiksi ajatellen tulevaisuuttamme sosiaalialan ammattilaisina. Opinnäytetyön teko on

ollut opettavainen prosessi, jonka edetessä huomasimme työn suunnittelun tärkeyden. Omista virheistään oppiminen ja niihin palaaminen kehittää pitkäjänteistä työskentelyä sekä meitä oppijoina.

Lähteet

Aaltonen, Marja – Ojanen, Tuija – Siven, Tuula – Vihunen, Riitta – Vilen Marika 1998: Lapsen aika. Porvoo: WSOY.

Ahponen, Pirkkoliisa 2001: Kulttuurin pesäpaikka: yhteiskunnallisia lähestymistapoja kulttuuriteoriaan. Helsinki: WSOY.

Alitolppa-Niitamo, Anne 1993: Kun kulttuurit kohtaavat. Keuruu: Otava. Mielenterveysseura. SHKS.

Asetus lasten päivähoidosta 239/1973. Annettu Helsingissä 16.3.1973.

Del Angel, Tanja 2011. Projektityöntekijä. Familia Club ry/Duo-projekti. Helsinki. Haastattelu. 15.11.2011.

Forsander, A. (2002) Luottamuksen ehdot. Maahanmuuttajat 1990-luvun suomalaisilla työmarkkinoilla. Helsinki. Väestöliitto. Väestöntutkimuslaitos.

Gonzales-Mena, Janet 1997: Multicultural Issues In Child Care. Second edition. London: Mayfield.

Hassinen, Sirje 2005: Lapsesta kasvaa kaksikielinen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy

Jaakkola, Magdalena 1994: Puolalaiset Suomessa. Teoksessa Liebkind, Karmela (toim.) Maahanmuuttajat. Kulttuurien kohtaaminen Suomessa. Helsinki: Gaudeamus: 128-161.

Järvenpää, Teija 2011: Kokemuksia kasvamisesta kahden kulttuurin välissä – ”On ylpeä siitä, eikä yhtään häpeillä sitä, mistä oikeasti on”. Pro gradu-tutkielma. Kasvatutustieteen laitos. Tampereen Yliopisto.

Kananen, Jorma 2008: Kvantti –kvantitatiivinen tutkimus. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 89.

Kananoja, Aulikki – Lähteinen, Martti – Marjamäki – Pirjo 2010: Sosiaalityön käsikirja. Tietosanoma.

Kaskela, Marja – Kronqvist, Eeva-Liisa 2007: Niin ainutlaatuinen. Näkökulmia lapsen yksilölliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Stakes.

Keltikangas-Järvinen, Liisa 2004: Hyvä itsetunto. Porvoo: WSOY.

Kuuskoski, Eeva 2007: Miten syntyy hyvä koulu? Teoksessa Hannele, Niemi – Riitta, Sarras 2007: Erilaisuuden valot ja varjot. Eettinen kasvatustieteellinen tutkimus koulussa. Helsinki: Otava.

Laki lasten päivähoitosta 304/1983. Annettu Helsingissä 25.3.1983.

Leinonen, Rita 2011: Kaksikulttuurinen lapsi päivähoitossa. Vanhempien kokemuksia päivähoiton varhaiskasvatuksesta lapsen kaksikulttuurisen ja kaksikielisen identiteetin tukijana sekä kasvatuskumppanuudesta. Opinnäytetyö. Oulun seudun ammattikorkeakoulu.

Maahanmuuttajatyön kehittäminen varhaiskasvatuksessa 2007. Varhaiskasvatuksen maahanmuuttajatyön kehittämisjaosto. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2007: 62. Helsinki.

McRae, K.D. 1999: Conflict and compromise in multilingual societies, Finland. Rauma: The Finnish Academy of science press & Wilfrid Laurier Press.

Monikulttuurisuus pääkaupunkiseudun päiväkodeissa -kysely 2009. VKK-Metro Varhaiskasvatuksen kehittämissyksikkö. Tuulikki Venninen. Soveltavan kasvatustieteen laitos/VKK-Metro.

Monikulttuurisuutta tukevat työmallit pääkaupunkiseudun päivähoitossa. VKK-metro. Kyselylomake. Verkkodokumentti.

<<https://elomake.helsinki.fi/lomakkeet/12951/lomake.html>>. Luettu 18.3.2012.

Monikulttuuriyhdistys Familia Club ry. Esite.

Monto, Tarja 2011. Toiminnanjohtaja. Familia Club ry. Helsinki. Haastattelu 19.9.2011.

Oksi-Walter, Päivi 2009: Syleilen ulkomaalaista. Teoksessa Monikulttuurinen perhe. Oksi-Walter, Päivi – Roos, Jonna – Viertola-Cavallari, Ritva. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.

Opetusministeriö 2009. Opetusministeriön politiikka-analyyskejä 2009: 2.

Paavola, Heini – Talib, Mirja-Tytti 2010: Kulttuurinen moninaisuus päiväkodissa ja koulussa. Juva: PS-kustannus.

Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus Socca 2007: MONIKU- Sosiaalinen vahvistaminen pääkaupunkiseudun monikulttuurisessa varhaiskasvatuksessa 2005-2007. Verkkodokumentti. <http://www.socca.fi/moniku/>>. Luettu 31.1.2012.

Rakkautta ja vanhemmuutta kahden kulttuurin perheessä. Monikulttuuriyhdistys Familia Club ry. Verkkodokumentti. <http://www.familiacub.fi/duo_rakkautta_ja_vanhemmuutta.pdf>. Luettu 17.11.2011.

Remsu, Niina 2006: Tuhat ja yksi kieltä pääkaupunkiseudun varhaiskasvatuksessa. Selvitys varhaiskasvatuksen monikulttuurisuustilanteesta kunnan järjestämässä päivähoitossa pääkaupunkiseudulla helmikuussa 2005. SOCCAn ja Heikki Waris –instituutin julkaisusarja 6/2006.

Räsänen, R. 2000: The global Village as a Challenge for Teacher education. Teoksessa V. Sunnari ja R. Räsänen (toim.). Ethical challenges for teacher Education and Teaching. Special Focus on Gender and Multicultural Issues. E45 (S. 115-130) Oulun yliopisto. Oulu: University Press.

Räsänen, R. 2005: Koulu valtaviiran ja moninaisuuden kohtaamiskenttänä. Teoksessa etiikka koulun arjessa. 93-110. Opettajien ammattijärjestö OAJ. Helsinki: Otava.

Räty, Minttu 2002: Maahanmuuttaja asiakkaana. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Saastamoinen Mikko 2006. Minuus ja identiteetti tutkimuksen haasteina. Teoksessa Pertti Rautio & Mikko Saastamoinen (toim.) Minuus ja identiteetti: sosiaalipsykologinen ja sosiologinen näkökulma. Tampere. Tampere University Press 168-171

Salonen, Toivo 1997: Kasvatustieteen luonteesta ja mahdollisuuksista. Teoksessa Siljander, Pauli (toim.) Kasvatus ja socialisaatio. Helsinki: Gaudeamus.

Siljander, Pauli (toim.) 1997: Kasvatus ja socialisaatio. Helsinki: Gaudeamus.

Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet 2009: Arki, arvot, elämä, etiikka. Helsinki: Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry. Verkkodokumentti. <http://www.talentia.isinteksas.com/edocs/julkaisut/eettinen_opas/eettinenopas.pdf>. Luettu 6.3.2012.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2007: Maahanmuuttajatyön kehittäminen varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen maahanmuuttajatyön kehittämisjaosto. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 62/2007.

Talib, Mirja-Tytti 2005: Eksotiikkaa vai ihmisarvoa: Opettajan monikulttuurisesta kompetenssista. Turku: Painosalama Oy.

Talib, Mirja-Tytti – Lipponen, Päivi 2008: Kuka minä olen? Monikulttuuristen nuorten identiteettipuhetta. Helsinki: Helsingin yliopiston opettajatutkimuslaitos.

Tikka Ilona 2004. Suomalainen lapsi maailmalla: kolmannen kulttuurin kasvatit. Helsinki: Kansanvalistusseura

Tilastokeskus 2009. Suomen virallinen tilasto (SVT) Väestötilastot. Saantitapa: vaesto.tilasto@tilastokeskus.fi.

Tilastokeskus 2010. Ulkomaalaisten perheiden määrä kasvaa, osuus yhä pieni. Verkko-dokumentti. <http://www.stat.fi/til/perh/2009/02/perh_2009_02_2010-11-30_tie_001_fi.html>. Suomen virallinen tilasto (SVT): Perheet [verkkokulkaisu]. ISSN=1798-3215. Vuosikatsaus 2009. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu 13.11.2011]. Saantitapa: http://www.stat.fi/til/perh/2009/02/perh_2009_02_2010-11-30_tie_001_fi.html. Luettu 13.11.2011.

Valtioneuvoston asetus ammattikorkeakouluista 352/2003 7 §. Annettu Helsingissä 15.5.2003

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2007. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus: oppaita 56. Verkkodokumentti. <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/7eef5448-e8a3-4887-ab97-19719ea74066>>. Luettu 31.1.2012.

Yhdenvertaisuuslaki 21/2004. Annettu Helsingissä 20.1.2004.

Monikulttuurisuus Helsingin päivähoitossa -kysely

Tässä sosionomiopiskelijat Jonna ja Paula hei!

Olemme kaksi viimeisen vuoden opiskelijaa Metropolia ammattikorkeakoulusta ja teemme opinnäytetyönämme selvitystä monikulttuurisuustilanteesta sekä -osaamisesta Helsingin päivähoitossa. Olemme erityisen kiinnostuneita siitä, miten päivähoitossa huomioidaan kahden kulttuurin perheistä tulevia lapsia. Kahden kulttuurin perheillä tarkoitamme perheitä, joissa toinen vanhempi on syntyperäinen suomalainen ja toinen maahanmuuttanut.

MONIKU - Sosiaalinen vahvistaminen pääkaupunkiseudun monikulttuurisessa varhaiskasvatuksessa -hanke toimii pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus SOCCA:ssa vuosina 2005 - 2007. Kyselymme tarkoituksena on selvittää myös MONIKU -hankkeessa kehitetyn toimintamallin leviämistä Helsingin kunnallisissa päiväkodeissa.

Tarkoituksena on, että valitsette päiväkodistanne yhden tiimin vastaamaan alla olevaan kyselyyn. Toivomme, että vastaatte kyselyyn siis tiiminä. Vastaaminen vie noin 20 minuuttia. Vastaaminen on vapaaehtoista. Jos koette kysymyksen hankalaksi tai vastausvaihtoehto ei kuvaa mielipidettänne asiasta, voitte jättää vastaamatta ko. kohtiin.

Vastauksenne antavat arvokasta tietoa tämänhetkisestä monikulttuurisuustilanteesta päivähoitossa sekä mahdollisista kehittämistarpeista. Tarkastellessamme vastauksia ja tehdessämme johtopäätöksiä eivät päiväkodit tai lapsiryhmät ole tunnistettavissa. Toivomme, että vastaatte kyselyyn 9.3.2012 mennessä!

Ystävällisin terveisin Jonna Korhonen ja Paula Hippeläinen

Mikäli teille tulee kysyttävää kyselyyn liittyen, voitte ottaa meihin yhteyttä sähköpostitse:

jonna.korhonen@metropolia.fi

paula.hippelainen@metropolia.fi

Kysely löytyy alla olevasta linkistä:

<https://elomake.metropolia.fi/lomakkeet/5098/lomake.html>

TAUSTATIEDOT

1. Päivähoitoalue ja päiväkotit

2. Tiimissä työskentelevien tehtävänimikkeet

3. Lapsiryhmä

- Alle 3-vuotiaiden ryhmä
- 3-5-vuotiaiden ryhmä
- Esikouluryhmä
- Sisarusryhmä
- Jokin muu

4. Kuinka moni ryhmänne lapsista asuu perheessä, jossa ainakin toinen vanhemmista puhuu muuta kuin

suomen- tai ruotsinkieltä?

Mitkä lapsen äidinkielet ovat?

5. Kuinka monta monikulttuurisen taustan omaavaa työntekijää tiimissänne työskentelee?

Työntekijän tehtävänimike ja kulttuuritausta?

KAKSIKULTTUURISTEN LASTEN TUKEMINEN PÄIVÄHOIDOSSA (vastaa tämän aihealueen kysymyksiin, mikäli ryhmässänne on kaksikulttuurisia/-kielisiä lapsia)

6. Kuinka lapsen kaksikulttuurisuus huomioidaan ryhmässä?

7. Kuinka kaksikulttuurisen lapsen identiteetin kehittymistä tuetaan päiväkodin arjessa?

8. Jos lapsi on kaksikulttuurisesta perheestä, jossa toinen vanhempi on syntyperäinen suomalainen ja toinen maahanmuuttanut, tuetaanko lapsen toista kuin suomen kieltä päivähoitossa? Jos tuetaan, niin

miten?

TYÖNTEKIJÖIDEN MONIKULTTUURISUUSOSAAMINEN

9. Kuinka kuvailisitte tiiminne työntekijöiden monikulttuurisuusosaamista?

Arvioi asteikolla 1-5, jolloin 1=ei osaamista, 5=erinomainen osaaminen

Merkitkää vastauksenne kirjaimella x

Kuinka kuvailisitte tiiminne työntekijöiden monikulttuurisuusosaamista?

	1=ei osaamista	2=vähän osaamista	3=hyvä osaaminen	4=erittäin hyvä osaaminen	5=en osaa/halua vastata
S2 -kielen opettamisen menetelmät	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Kulttuuri- ja uskonto-tuntemus	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Yksityiselämän tuoma kokemus	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Työelämän kautta tullut kokemus	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Työskentely osaamis-alueeseen liittyvissä verkostoissa	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Yhdenvertaisuuslain tuntemus	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Monikulttuurisuuteen liittyvä koulutusosaaminen	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Tulkkauspalveluiden hyödyntäminen ja yhteistyö tulkkien kanssa	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

Mitä muuta monikulttuurisuuteen liittyvää osaamista tiimissänne on?

10. Minkälaista monikulttuurisuusosaamista tiimissänne tarvittaisiin tällä hetkellä lisää?

Arvioi asteikolla 1-5, jolloin 1=ei tarvetta, 5=erittäin suuri tarve

Merkitkää vastauksenne kirjaimella x

Minkälaista monikulttuurisuusosaamista tiimissänne tarvittaisiin tällä hetkellä lisää?

	1=ei tar- vetta	2=vähän tarvetta	3=jonkin verran tarvetta	4=suuri tarve	5=en osaa/halua vastata
S2 -kielen opettami- sen menetelmät	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Kulttuuri- ja uskonto- tuntemus	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Yksityiselämän tuo- ma kokemus	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Työelämän kautta tullut kokemus	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Työskentely osaamis- alueeseen liittyvissä verkostoissa	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Yhdenvertaisuuslain tuntemus	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Monikulttuurisuuteen liittyvä koulutta- misosaaminen	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Tulkkauspalveluiden hyödyntäminen ja yhteistyö tulkkien kanssa	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

Mitä muuta osaamista tarvittaisiin lisää?

MONIKULTTUURISUUSOSAAMISEN KEHITTÄMINEN

11. Mikä on näkemyksenne kaksikulttuuristen lasten asemasta päivähoitossa?

12. Miten henkilökunnan toimintaedellytyksiä voitaisiin tukea ryhmissä, joissa on paljon monikulttuurisen

taustan omaavia lapsia?

13. Onko MONIKU -hanke vahvistanut monikulttuurisuusosaamistanne? Jos on, niin miten?

14. Onko mielestänne Monikun kaltaisille hankkeille lisätarvetta?

Kiitos vastauksestanne!

Tietojen lähetyks